

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT
A GRAFIKAI IPAR-
ÁGAK SZÁMÁRA.

SZERKESZTI:

TANAY JÓZSEF

FŐMUNKATÁRS:

NOVÁK LÁSZLÓ

Magyar királyi államvasutak téli menetrendje.

Budapest k. p. u.—Hatvan.

Allomasok	Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.	
	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	
Budapest k. p. u.	7 10	7 40	8 05	8 35	8 55	9 25	9 55	10 25	10 55	11 25	11 55	12 25	12 55	1 25	1 55	
Hatvan	7 45	8 15	8 40	9 10	9 30	10 00	10 30	11 00	11 30	12 00	12 30	1 00	1 30	2 00	2 30	

Hatvan—Budapest k. p. u.

Allomasok	Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.	
	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	
Budapest k. p. u.	7 10	7 40	8 05	8 35	8 55	9 25	9 55	10 25	10 55	11 25	11 55	12 25	12 55	1 25	1 55	
Hatvan	7 45	8 15	8 40	9 10	9 30	10 00	10 30	11 00	11 30	12 00	12 30	1 00	1 30	2 00	2 30	

Budapest k. p. u.—Szolnok.

Szolnok—Budapest k. p. u.

Allomasok	Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.	
	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	
Budapest k. p. u.	7 10	7 40	8 05	8 35	8 55	9 25	9 55	10 25	10 55	11 25	11 55	12 25	12 55	1 25	1 55	
Szolnok	7 45	8 15	8 40	9 10	9 30	10 00	10 30	11 00	11 30	12 00	12 30	1 00	1 30	2 00	2 30	

Budapest k. p. u.—Bicske és vissza.

Allomasok	Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.	
	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	
Budapest k. p. u.	7 10	7 40	8 05	8 35	8 55	9 25	9 55	10 25	10 55	11 25	11 55	12 25	12 55	1 25	1 55	
Bicske	7 45	8 15	8 40	9 10	9 30	10 00	10 30	11 00	11 30	12 00	12 30	1 00	1 30	2 00	2 30	

Budapest ny. p. u.—Párkány-Nána és vissza.

Allomasok	Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.	
	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	
Budapest ny. p. u.	7 10	7 40	8 05	8 35	8 55	9 25	9 55	10 25	10 55	11 25	11 55	12 25	12 55	1 25	1 55	
Párkány-Nána	7 45	8 15	8 40	9 10	9 30	10 00	10 30	11 00	11 30	12 00	12 30	1 00	1 30	2 00	2 30	

Allomasok	Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.	
	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	
Budapest ny. p. u.	7 10	7 40	8 05	8 35	8 55	9 25	9 55	10 25	10 55	11 25	11 55	12 25	12 55	1 25	1 55	
Esztergom	7 45	8 15	8 40	9 10	9 30	10 00	10 30	11 00	11 30	12 00	12 30	1 00	1 30	2 00	2 30	

Budapest ny. p. u.—Esztergom és vissza.

Allomasok	Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.		Gy.		Sv.	
	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	h.	
Budapest ny. p. u.	7 10	7 40	8 05	8 35	8 55	9 25	9 55	10 25	10 55	11 25	11 55	12 25	12 55	1 25	1 55	
Esztergom	7 45	8 15	8 40	9 10	9 30	10 00	10 30	11 00	11 30	12 00	12 30	1 00	1 30	2 00	2 30	

* Közön vonatok az az évi közlekedési táblákban megjelölt helyeken.
 † Csak előző és utolsó állomás közötti közlekedés.
 ‡ Nagybánya—Vasvárykő közlekedés.
 § Közön vonatok az az évi közlekedési táblákban megjelölt helyeken.

* 414. sz. vonal november 19-ig
 vasár- és ünnepnapokon
 † 410. sz. vonal november 19-ig
 vasár- és ünnepnapokon

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL

Budapest V, Hold-utca 7

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR
Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér

A Könyvnyomdászok Szakköre szaktanfolyamai.

A tanfolyamok III. ciklusa e hó 18-án fejeződött be. A tényleg megtartott tizenhárom tanfolyamon a hallgatók összlétszáma mintegy 130 volt, az egyéni létszám pedig 72. A második cikluson az összlétszám 129-et, az egyéni létszám pedig 70-et tett ki, így némi számbeli haladást konstatálhatunk a második ciklushoz képest.

A IV. ciklus február hó 26-án kezdődik, s április 22-én szerény kiállítással fejeződik be. E ciklus tanítási tervezete a következő oldalon olvasható.

A kolozsvári tanfolyam is rendben folyik.

Különben pedig folytatjuk a múlt füzetünkben megkezdett jelentésünket:

I. ciklus.

Tartama: 1905 október 2-től november 12-ig.

3. Tipográfiai vázlatkészítés. Gyakorlati szedés-munkával és rajzzal egybekötött előadások minden vasárnap délelőtt $\frac{3}{4}$ 10 órától $\frac{1}{4}$ 12-ig. Előadó: *Löwy Salamon*. Hallgatók: Burgheim Károly, Busay Balázs, Fekete Gyula, Fried József, Fried Salamon, Hermann Károly, Kahlfürst Imre, Kovács G. György, Lammer I. Árpád, Láng Leó, László Károly, Los-sowy Lipót, Löbl Izsó, Simon József; összesen 14.

Előadó egész esztendőre tervezett tanfolyamának I. és II. ciklusára a következő programot állította össze: 1. A vázlatkészítés haszna. 2. A betűöntödei anyag használatának előnyei. 3. Egy és más az ornamentikáról s a kész diszitmények könnyebb kezeléséről. 4. Miként és mily mértékben érvényesítsük rajztudásunkat a betűöntödei anyagokkal való munkálkodáskor? 5. A vázlatkészítés technikája. 6. Saját használatra szánt vázlatok. 7. Teljes kivitelű vázlatok: a) fehér papiroson; b) színes papiroson. 8. A vázlatkészítés különféle eljárási módzatainak ismertetése. 9. A cégkártya. 10. A cégkártya rendeltetése, haszna. 11. Egyszerű sorokkal szedett cégkártyák vázlatkészítése. 12. Egyszínű cégkártya, gyöngé diszítéssel. 13. Egy és más a színharmóniáról. 14. Kétszínű cégkártya. 15. Három különféle alakú klisének kísérletképpen való alkalmazása, más és más szöveggel és dísszel. 16. Cégkártya dísszel és adott klisé alkalmazásával.

17. Meghatározott diszitményű cégkártyába az adott szövegnek lehető csinos elhelyezése és az egészhez egy tónus alkalmazása. (Az adott diszitmény, noha szedve volt, olybá vételessék, mintha az a rendelő által adott klisé volna, s a szedőnek csak a szövegnek ehhez való jó alkalmazása legyen a föladata.)

18. Egy és más a tónusokról s azok alkalmazásáról. 19. Vázlatkészítési gyakorlatok. 20. Cégkártyák szedése. 21. A levélfej. 22. A levélfej rendeltetése. 23. Vázlatkészítési gyakorlatok.

Előadó e tanítási programja keresztülvitelekor folytonosan gyakorlati munkával kötötte össze az elméleti anyagot: szövegnek meg diszító részleteknek megadásával hevenyészett ceruza-vázlatokat készített a kísérleti nyomdában, s haladottabb hallgatóival színes házi föladatokat csináltatott.

A vázlatkészítés haszna abban rejlik, hogy még az alaposan kidolgozott vázlatokra fordított idő is hasonlíthatatlanul kevesebb, mint amennyibe kerülne az esetleges próbaszedés és próbanyomtatás. A saját használatunkra való futólagos ceruza-vázlatok elkészítése pedig alig kerül néhány percnyi időbe, s mégis igen jó hasznát vesszük azoknak, amennyiben rögzítve vannak rajtuk a munka áttanulmányozásakor fölöttött gondolataink, s szedés közben a vázlat úgyszólván biztos technikai vezérfonalul szolgál. Teljes kivitelű vázlatot csak kényesebb, díszes munkák tervezésekor készítünk; s ha a nyomtatvány papirosául ilyenkor valami színes papirosfajtát szántunk: a könyvnyomdai festékek okozta színhatásokkal már eleve is számot kell vetnünk. Vázlatpapirosul cicerós beosztású átlátszó papirost használ előadó, amelyből a Könyvnyomdászok Szakköre e célra nagyobb mennyiséget nyomtatott. Az ilyen átlátszó papirost a mintakönyv megfelelő diszító darabjára vagy betűjére téve: a szabadkézi rajzolásban gyöngé betűszedő is könnyen összemásolgathatja onnan a vázlatához szükséges részleteket, s ami a fő: folytonosan a maga megszokott mértékegységeivel kalkulálgathat.

Amint már ebből is sejthető, előadó nem annak az abszolúte önálló vázlatkészítési eljárásnak a híve, amikor a nyomtatványt ékesítő minden legceské-

lyebb motívum, sőt gyakran maga a betű is a szedő tulajdon kompozíciója, hanem munkálkodása közben az úgynevezett betűöntői ornamentumokra támaszkodik. Ezeknek a betűk módjára összeszedhető, és sokféleképpen kombinálható ornamentumsorozatoknak a mennyisége úgyszólván napról-napra bővül és szaporodik; a könyvnyomtató pedig csak igen ritka esetben térhet ki — legalább eddig — a használata elől, úgy hogy a nyomdai úgynevezett akcicens munkák vagy kilencven-kilencvenöt százalékan a szükségesnek vélt dísz ma még kizárólag betűöntői anyagból kombinálják össze. Tagadhatatlan ugyan, hogy az ügyesebb szedő igen sokféleképpen tudja használni az e fajta ornamentumokat, s ami a fő: nagyon rövid idő alatt képes belőlük a megrendelők átlagának tetsző dolgot összekombinálni. S ezért — ha nemzeti stílusunk fejlesztése még annyira is a szívünkön fekszik — a gyakorlati életben akarva nem akarva a nemzetközi stílusdivathoz kell alkalmazkodnunk.

Ez a körülmény megszabja egyszersmind ama határokat is, amelyek közt az átlagos nyomdász a maga rajztudását munkálkodása közben értékesít-

heti. Finom-vonalas ornamentumok, betűk tervezésére a legtöbb esetben sem ideje, sem alkalmá. E helyett a meglévő betűöntői anyag ügyes elrendezésében, helyes elosztásában, továbbá a fölületek kifogástalan, tetszetős színezésében kell keresnie a hatást. Különösen az utóbbi dologgal igen sokszor bizonyos viszonylagos eredetiséget is érhet el.

A hallgatóság színérzékének kifejlesztésére kezdetől fogva nagy gondot fordított az előadó. Klisés, keretes fekete levonatokat osztott széjjel a hallgatók között, akik ebbe a blankóba szöveget terveztek, s az egyes fölületeket kiszínezték. A nyomtatványfajták közt elsőnek a cégkártyát véve tárgyalás alapjául, a tanítást is ilyen módon kezdte; a szorosabb értelemben vett szedéstechnikai dolgokra csak ezután térve át.

Többé-kevésbé kidolgozott színes vázlatokat készítettek: Burgheim Károly 3, Busay Balázs 11, Fried József 6, Hermann Károly 2, Kahlfürst Imre 7, Láng Leó 5, Lossowy Lipót 3, Löbl Izsó 3, Simon József 4, Schornstein Jakab 2 cégjegyet. A hirtelenében papirosra vetett ceruzavázlatoknak pedig se szeri, se száma.

A tanfolyamok ideje		Az előadások helye	A tanfolyamok tárgya	Anyaghasználati és tanítási díj	Előadó	
Vasárnap	d. e. 8— $\frac{1}{2}$ 10	Kisérl. nyomda	Tipográfiai vázlatkészítés...	—	Löwy Salamon	
	d. e. 8— $\frac{1}{2}$ 10	Tanterem	Alapnyomati lemezek vésése	—	Kún Korrel	
	d. e. $\frac{3}{4}$ 10— $\frac{1}{4}$ 12	Kisérl. nyomda	Táblázatos szedés...	—	Stalla Márton	
	d. e. $\frac{3}{4}$ 10— $\frac{1}{4}$ 12	Tanterem	Szabadkézi és ékítményes rajzolás	—	Mitterszky József és Novák Áljós	
	d. e. $\frac{1}{2}$ 12—1	Kisérl. nyomda	Színes nyomtatás	—	Bauer Henrik	
	d. e. $\frac{1}{2}$ 12—1	Tanterem	A papiros (márc. 4, márc. 18, ápr. 8) A betű (márc. 11., márc. 25, ápr. 1)	—	Salamon József Novák László és ifj. Aigner Antal	
Hétfő	február 26; március 5, 12, 19, 26; április 2	esti $\frac{1}{2}$ 8— $\frac{1}{2}$ 10	Kisérl. nyomda	Tipográfiai vázlatkészítés	—	Augenfeld Miksa
Kedd	február 27; március 6, 13, 20, 27; április 3	esti $\frac{1}{2}$ 8— $\frac{1}{2}$ 10	Kisérl. nyomda	Gyakorlati mesterszedés	—	Spitz Adolf
Péntek	március 2, 9, 16, 23, 30; április 6	esti $\frac{1}{2}$ 8— $\frac{1}{2}$ 10	Kisérl. nyomda	Gyakorlati mesterszedés	—	Stalla Márton

4. Mértan és szabadkézi rajz. Némi részben ékítményes festéssel is egybekötött előadások minden vasárnap délelőtt $\frac{3}{4}$ 10 órától $\frac{1}{4}$ 12-ig. Előadó: *Mitterszky József*. Hallgatók: Andor László, Batta Lajos, Blumenstock Leó, Bressán Sándor, Czapkó Gyula, Czeising József, Drach Vilmos, Enyedy János, Hermann Ármin, Koczfál József, Kollár József, Kovács Gyula, Lenkei Alajos, Marjánovits István, Naschitz Mór, Pelczner Gábor, Rosenberger Ignác, Schwarz Bernát, Széchenyi József, Thien-schmiedt Ede, Wiberál István; összesen 21.

A síkmértan tananyagának egy részét szükséges megismernie a mester- és merkantilis szedőnek, mert munkálkodásuk közben akárhányszor előfordul, hogy valamely mértani alapformát — négyzetet, parallelogrammát, öt-, hat- stb. szöget, csigavonalat vagy kerüléket stb. — kell szerkeszteniök. A szögek felezése, a ludolffi szám ismeretének stb. minduntalan jó hasznát veszik. Előadó célja tehát e tanfolyammal az volt, hogy hallgatóságát a mértan körébe tartozó mindama tudnivalókra megtanítsa, amelyeknek a nyomdász-ember a gyakorlati életben hasznát veheti.

A tanítás a mértani rajzolás módjának megismer-tetésével kezdődött.

A mértani rajzban a pontosság és a tisztaság a fő dolog. Ha rajztáblán dolgozunk: a vízszintes vonalakat úgy húzzuk meg, hogy a rajz-sín fejét a tábla bal oldalához szorítjuk. A függőleges vonalak meghúzása derékszögű háromszög segedel-mével történik, úgy hogy a vízszintesre beállított rajz-sín széléhez a háromszöget hozzászorítjuk. A vonal meghúzása mértani rajzban a rajzolóól mindig eltávolodólag — jobbra vagy fölfelé — történjék, tehát nem úgy, mint a szabadkézi rajznál. A ceruzát ilyenkor függőlegesen kell tartani.

A körző használata tekintetében fontos, hogy annak két szára se lazán, se pedig nagyon szoro-san ne legyen összeszórólva. A hegyes szarát körök húzásakor mindig függőlegesen tartjuk, mert ferdén tartva: a szűrés helye aránytalanul nagy lyukká tágulhat.

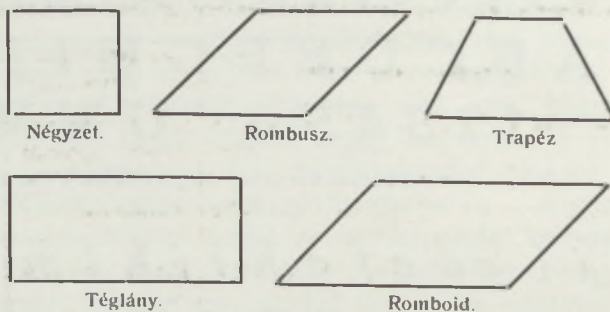
A kihúzó-tollat papiros-szeletke segedel-mével töltjük meg tussal. Kihúzásakor teljesen függőlegesen kell tartanunk e tollat, s az igazító-csavarjának kívül kell esnie. A vonal meghúzása előtt valami papirosdarabkán ki kell próbálnunk a kihúzó-tollat arra nézve, hogy tisztán adja-e le a vonalat, s kellő vastagságú-e ez.

Ha visszatérő mintázatokat rajzolunk mértani alapformába — ez ugyan már a szabadkézi rajz körébe tartozik — sokszor igen nagy hasznát vesz-szük a másolásnak, másképp pauzálásnak. Egy-szerű módja ennek az, hogy a kész motívumra átlátszó papiroslapot terítünk, s ezen az alulról áttetsző rajzot puha ceruzával utánahúzzuk. A már

kész másolatot most lefelé fordítva az eredeti rajz-papiros ama helyére illesztjük, ahová a visszatérő motívumnak kell kerülnie, s a hátulsó felén meg-látszó rajzot szépen utánahúzzuk. Így az elülső oldalán levő ceruzanyom (az eredeti motívum tükör-képe) átnyomódik a rajzpapirosra. Ha a mintázat többszörösen visszatérő: a pauzát — fölváltva használva annak elülső és hátulsó felét — vala-mennyi motívumrészlet átmásolásához fölhasznál-hatjuk.

A másolásnak van különben még több más esz-köze, így a grafitos, indigós stb. papiros segedel-mével való másolás is. Fontos dolog, hogy a pauzálás lehetőségével ne éljünk vissza, s csak akkor alkalmazzuk ezt az eljárást, amikor a sok visszatérő motívum amúgy is gépiessé és azonkívül még fáradságossá is tenné a munkánkat.

A síkmértan tanítási anyagából előadó az első ciklusban a következőket vette át: a vonal kelet-kezése és mérete; a tört és vegyes vonalak szer-kesztése; a merőlegesek szerkesztése; a szög; a vonalak összeadása, kivonása, szorzása és osztása; négyszögek szerkesztése.

Két pontnak a legrövidebb úton való összekötése által keletkezik az egyenes vonal, amelynek csak egy kiterjedése van: a hosszúság. Az egyenes vonal helyzete szerint lehet vízszintes, függőleges avagy ferde. Párhuzamos vonal az olyan, amelynek pontjai mindig egyforma távolságban maradnak egymástól, s ezért soha nem is találkozhatnak.

Ha két egyenes egymást metszi: szög keletkezik. A pont, amelyben az egyenesek találkoznak, a szög csúcsát, maguk az egyenesek pedig a szög szarait alkotják. A szögeket nagyságuk szerint különbözőképpen nevezzük el: így pl. derékszög az, ha valamely vízszintes vonalat függőleges vonal metsz át. Van továbbá hegyes szög, tompa szög, teljes szög és egyenes szög. A kör maga a teljes szög; ezt 360 fokra osztva, az egyenes szög 180 fokú, a derékszög pedig 90 fokú lesz.

A távolságok összeadása, kivonása, szorzása és osztása mérés útján, számegységre bontás segedel-mével történik. A szögeknél szintén, de itt a mérték-egység már megvan a fokokban.

Négyszögnek az olyan sík idomot nevezzük, amelynek négy szöge van. Az olyan négyszögnek, amelynek négy oldala közül kettő egymással párhuzamos: trapéz a neve. Ha két-két oldal párhuzamos: paralelogrammának nevezzük. A paralelogramma lehet egyenlő oldalú vagy egyenlőtlen oldalú, a szerint, hogy valamennyi oldala egyforma hosszú-e vagy sem; a szögekre való tekintettel derékszögű és ferdeszögű paralelogrammákat különböztetünk meg, a szerint, hogy a szögek derékszögűek vagy hegyes-, illetőleg tompaszögűek-e.

Markovits Kálmán, Pesch Gusztáv, Radoszavlyevits Vladimir, Spanring László, Thienschmiedt Ede; összesen 13.

A nyomdász-mesterség súlypontja mind inkább a tulajdonképpeni nyomtatásra helyeződik át. A könyv-illusztrációk nagy többsége, sőt a műlapok jelentékeny része is tipográfiai nyomtatás útján készül, s e nyomtató-eljárás gyorsasága s olcsósága következtében a jól nyomtató tipografus a közel jövőben előreláthatólag még keresettebbé lesz.

A három- meg négyszínnyomásos eljárásoknak,

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z &
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U
1 2 3 4 5 V W X Y Z 6 7 8 9 0

„Corvinus.“ Kísérleti nyomdánkban megvan garmond, ciceró, mediális, másfél-cicerós és kétcicerós nagyságban.

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z &
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T
1 2 3 4 5 U V W X Y Z 6 7 8 9 0

„Félkövér Corvinus.“ Megvan belőle a ciceró, másfél-, két- meg két és fél cicerós betűnagyság.

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z &
A B C D E F G H I J K L M N P Q R S T U V W
1 2 3 4 5 X Y Z A B D J M N P R T U 6 7 8 9 0

„Kurzív Corvinus.“ Megvan belőle a garmond, ciceró, másfél-cicerós és kétcicerós betűnagyság.

Az egyenlőtlen oldalú ferdeszögű paralelogrammának rombold, az egyenlőtlen oldalú derékszögűnek téglány vagy oblongum a neve; az egyenlő oldalú ferdeszögű paralelogrammát rombusznak, az egyenlő oldalú derékszögűt pedig négyzetnek hívjuk. Az utóbbi lehet oldalára vagy csúcsára állítva.

5. Festékkeverés és színes nyomtatás. Folytonos gyakorlati munkával egybekötött előadások minden vasárnap 1/2 12 órától 1-ig. Előadó: *Bauer Henrik*. Hallgatók: Blümenstock Leó, Burgheim Károly, Fried József, Gay Géza, Hauer Antal, Hermann Ármin, Horváth Lajos, Kovács G. György,

meg a színes betűszedői, úgynevezett „mestermunkák“ divatának terjedése óta a könyvnyomdai gépmestertől nemcsak hogy kiváló nyomótechnikai készséget, hanem bizonyos művészi érzéket is megkívánnak, még pedig különösen a színek harmónikus megválasztása és összeállítása tekintetében. Amennyiben a színes nyomtatvány szedés: e művészi érzék kifejlesztése az azt tervező szedőre nézve is nélkülözhetetlen.

A szedőnek már a szedéstervezet készítésekor teljesen tisztában kell lennie azzal, hogy a nyomtatás miként fog történni, s különösen a lazur színek ama sajátosságát, hogy valamely más szín fölébüknyomtatásakor egy új, harmadik színt adnak: már

a tervezéskor is tekintetbe kell vennie s a lehetőséghez képest hasznosítania. Csakis így végezhet racionális munkát.

A kémia dicsősége, hogy ma már úgyszólván majd minden színárnyalatú festék a rendelkezésünkre állhat, bár — amint tudvalevő — a három primér színből: a sárgából, vörösből meg kékből a színárnyalatok legtöbbje összekeverhető. Praktikus munkálkodásunk közben a festékeverés jóformán mindennapos gyakoriságú, s különösen kisebb példányszámú nyomtatványok készítésekor nem is térhetünk ki előle. Csak ha valami igen nagy példányszámú színes nyomatról van szó, ajánlatos a hozzávaló festéket közvetlenül a festékgyárossal elkészíttetni.

Normális, tiszta primér színeket véve alapul — tehát olyanokat, amelyek telítettségük mellett nem tartalmaznak semmiféle más árnyalatot, például a vörös sem a kékbe, sem pedig a sárgába nem hajlik át — ezek keveréséből a következő új színeket kapjuk:

Vörösnek és kéknek a keverése ibolyaszínt ad; kék meg sárga szín keveréséből zöld keletkezik; a vörös meg sárga összekeverése útján pedig a narancs-szín áll elő. Ezek a másodlagos vagy szekundér színek.

A primér színeknek a másodlagosakkal (szekundérekkel) való keverése útján a következő harmadlagos (terciér) színeket kapjuk: a vörös és ibolyaszín keveréséből a biborszínt; ibolyaszín és kékből az ultramarint; kékből és zöldből az olajzöldet, vagy közhasználatú szóval élve: az olivot; zöldből és sárgából a citromsárgát; sárgából meg narancs-színből a tüzes sárgát; narancs-színből és vörösből a világos cinóbert. E színeknek további keverése által negyedleges, ötödleges stb. színeket kapunk, amelyek végezetül a szürkében olvadnak össze.

A színárnyalatok száma különben szinte megszámlálhatatlanul sok lehet, s bár a receptek százait közlik a szakfolyóiratok meg színes nyomtatásra vonatkozó szakkönyvek: kellő színbontási és festékeverési gyakorlat nélkül senki sem határozhatja meg egy-egy színárnyalatnak az összetételét. A festékgyárosok próbanyomatai után sem igazodhatunk, mert hiszen — a legközönségebb színeket kivéve — ahány gyáros, annyiféle-

képpen nevezi el a festékeit, a nélkül, hogy ez elnevezésekből a festék anyagára nézve következtetést vonhatnók.

A festékféléket földből, fémekből avagy állati és növényi anyagokból állítják elő. A földfestékekhez tartoznak egyebek közt az okker-, umbra- meg a szépia-festékek; a fémpfestékek közé a krómsárga, cinóber, kremsi fehér; a növényi és állati anyagokból készültek közé a krapplakk, karmin stb. Az úgynevezett kátrányfestékek alatt pedig mindazokat a festékanyagokat értjük, amelyek a kőszénkátrány lepárlási termékeiből: a benzoéból, karbóból, naftalinból és antracénből mint kiindulási anyagokból készülnek. Az úgynevezett lakkfestékek nagy része ebbe a csoportba tartozik.

A fémpfestékek némelyikét különböző fajsúlyuk, meg esetleg előálló kémiai processzusok miatt nem tanácsos egymással kevernünk. A kádmiomsárgát, ultramarint és cinóbert például sohase használjuk egymással összekeverve, mert tiszta színt bajosan kaphatunk belőlük. Cinóberrel, ultramarinnal avagy kádmiomsárgával pedig galvanórról sohase nyomtasunk, mert nemcsak hogy tiszta színt nem kapunk, hanem még a galvanó maga is megoxidálódik.

Festékeveréskor ügyelnünk kell arra, hogy a választott festék áttetsző avagy fődő hatású-e, mert az e tekintetben való figyelmetlenség sokszor — például alapnyomatok nyomtatásakor is — alaposan megboszulhatja magát. A fődőképeség különben a könyvnyomdai festékeknél meglehetősen viszonylagos, már csak a nyomtatott festékréteg vékonysága miatt is. Ez állítás igaz voltát az is bizonyítja, hogy sötétszínű papirosra kremsi fehérrel — ami pedig eminensül fődő festék — egyetlen nyomás révén csak szürke színt kapunk.

Az összekevert festék árnyalatát a festékes kövön nem ítélni meg, mert annak színe módosítja a festék színét is. Papirosra — még pedig lehetőleg az eredeti nyomtató-papiros egy darabjára — kell kennünk vékony rétegecskét belőle, hogy tisztába jöhessünk az árnyalatával. Ha az árnyalat a mi céljainkhoz képest sötét: fehér festék (a fődő kremsi fehér, vagy az áttetsző transzparin) hozzáadásával világosíthatjuk.

A festékeverés csakis gyakorlati úton tanulható

meg. Előadó tudva ezt, tanfolyamán véges végig főképpen gyakorlati munkát végeztetett hallgatóival. Két színes nyomtatványt vett alapul, s a színek megválasztását a hallgatóra bízta. A hallgatóknak kellett a szükséges festékeket összekevernie, s velük aztán a gyorsajtóban lévő formát kézi hengerrel befestékeznie. A tanítás e módjával előadónak sikerült hallgatósága figyelmét a legteltesebb mértékben fölkeltenie. Az utóbbiak közül néhányan — így Blumenstock Leó, Burgheim Károly, Pesch Gusztáv és Horváth Lajos — kiállítási célra is készítettek próbanyomatokat.

6. Könyvszedés. Előadás minden vasárnap 1/2 12 órától 1-ig. Előadó: *Augenfeld Miksa*. Hallgatók: Batta Lajos, Czeiszing József, Drach Vilmos, Fischer J. Károly, Fried Salamon, Fülöp Endre, Goldstein Jenő, Heller J. Kálmán, Koczifál József, Kollár József, Kovács Gyula, Krausz Jenő, Lenkei Alajos, Lossowy Lipót, Mrázek Adolf, Rosenberger Ignác, Schöppe Károly, Sensenstein Ignác, Somogyi Ferenc, Sonnenstein Miksa, Steiner Ármin, Széchenyi József, Tálasi Miklós, Wiberal István, Wiesner Sándor; összesen 25.

A könyvnyomtató legfőbb munkája mindenkoron a könyv előállítására volt. Innen is kapta mesterségünk a nevét. Az úgynevezett akcicens nyomtatványok, amelyek legkiválóbbjait magyar szóval mesterszedésnek, mestermunkának szoktuk nevezni: csak újabban foglaltak el számot tevő helyet a tipografus munkakörében.

Előadó hat előadásra terjedő tanfolyamán megismertette hallgatóival a könyvszedés évszázadokon át kikristályosodott szabályait, valamint a modern könyvreformáló művészek és esztétikusok (Morris, Walter Crane, Jessen, Pennel, Kautzsch, Czakó Elemér, Lyka Károly stb.) fő irányelveit is. Mi az előadott anyagból itt csak egy-két kicsiny részlet közölhetünk, utalva egyszersmind tavalyi Értesítőnkre, amelyben szintén megjelent már előadó e tárgyú előadásaiából egy kis mutató.

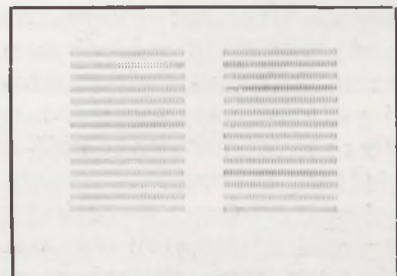
A könyv alakja attól függ, hogy miként hajtjuk össze a hozzávaló papirost. Az egyszeresen összehajtott ív 2 folió lapot, azaz 4 oldalt ad. A kétszeresen összehajtott ív 4 negyedréti (quart) lapra, vagyis 8 oldalra oszlik; a háromszorosan megtört ív pedig 8 oktáv lapot, vagyis 16 oldalt ad. Lehet azonban az ívet úgy is összehajtanunk, hogy az 12 (duodec) vagy 18 (oktodec) lapot adjon. A nyolcadrétnak, duodecnek és oktodecnek még egyszeri összehajtása révén keletkezik a tizenhatodréti, a huszonnegyed- meg a harminchatodréti. Az ívek ilyen megtörésének főképp akkor volt nagy jelentősége, amikor a papirost még kézzel merítették, s a nyomdásznak igazodnia kellett a papiros-szita

formájához. A papirosgépen ma különben is igen nagy alakban, másfél, sőt néhol két méternyi szélességben készül a papiros. Ma a szokatlanabb (duodec, oktodec) ívtörések csak olyankor fordulnak elő, amikor a gyorsajtó egész nyomófülületét alaposan ki akarjuk használni.

A legmegszokottabb könyvformátumok ma az oktáv meg a quart. A folió-alak csak hébe-korban, díszes munkáknál fordul elő. A könyvnyomtatás kezdő idejében azonban általános volt a használata.

A könyvkötők ma a következő könyvformátumokat különböztetik meg: miniatűr 9×13 cm., kis nyolcadrét 13×20 cm., nagy nyolcadrét 19×27 cm., negyedréti 24×32 cm., ívrét 29×42 cm., nagy ívrét 40×55 cm. A könyv alakja e méreteken belül természetesen sokféleképp változhatik.

A könyv alakját és a rája nyomtatott fölület nagyságát a szokás szentesítette bizonyos szabályok szerint kell egymással arányba állítani. Az alapelv az, hogy a szövegnek ugyanolyan mértani formájúnak kell lennie, mint aminő a papiros. Ha a könyv egyes lapja hosszában állított téglány, a szövegoldalok nem alkothatnak rajta lefektetett téglányalakzatokat. Újabbkori esztétikusaink különben a nyitott könyv két lapját veszik egyetlen díszítésre váró objektumnak, s a szemközti álló oldalakat összefüggőknek, mintegy házastársaknak tekintik. E fölfogásukból kiindulván a nyitott könyv két kolumnáját összebb tolatják, mint az eddig általában szokásban volt, s szélről meg alulról nagyobb margót hagynak. Morris szerint a középkori könyvnyomtatók arany szabálya az volt, hogy a kötőhézag, kapitális, oldalsó meg alsó margó sorrendben egy-egy ötödnivel nagyobbodjék. Így ni:

A könyvnyomtatásban már régóta hasznosítják az építészetbeli úgynevezett arany metszés (sectio aurea) arányait. Az arany metszés valamely vonalnak olyatén való fölosztását határozza meg, hogy a kisebb rész hosszúsága úgy viszonyoljék a nagyobbik rész hosszúságához, mint emez az egész vonaléhoz. A régi esztétikusok ezt az arányfölosztást tartották a legtetszetősebbnek, s a könyvek rendes alakján, a kis betűk meg verzálisok nagyságának egymáshoz való viszonyán stb. stb. mindenütt megnyilatkozik a sectio aurea elve. Egész számokra kikerekítve,

az arany metszésnek megfelelő arányok így sorakoznak:

3 : 5 : 8	13 : 21 : 34
5 : 8 : 13	21 : 34 : 55
8 : 13 : 21	34 : 55 : 89

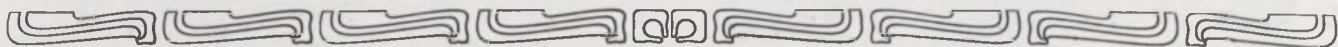
s így tovább.

A modern könyv bensejében legelül van a bélés-papiros, másképpen őrlap vagy előzék. Utána a címoldal következik, majd pedig az egyes fejezetek. A külső köntöst rendszerint címmel ellátott tábla képezi a jobb fajta könyveken. A könyvnyomtatónak már most arra kell törekednie, hogy a könyv egészét egyetlen egy szellem, egyetlen egységes stílus lengje át. A diszítés terjedjen ki a könyv mindegyik oldalára, de csak módjával, mert hiszen tulajdonképpen a szöveg a fő benne. A könyvtábla szín és rajz dolgában harmonizáljon a bélés-papirossal is, s a

könyv gerince se legyen elütő tőle. A gerinc diszét ajánlatos ornamentális kapcsolatba hozni a tábláival

Ha a könyv szélesebb, mondjuk négy-öt cicerót meghaladó szélességű: a gerincen levő címsorokat vízszintesen fektetjük. Keskeny formátumos könyveknél ez nem lehetséges, s ezért a gerincen végigfutóan szedjük a címet. Hogy aztán alulról fölfelé vagy fölülről lefelé fusson-e a cím: az a könyv természetétől függ. Ha a könyv kézi használatra való, fölülről futtatjuk lefelé a gerinc címét; ha pedig előreláthatólag főképpen könyvtári objektum lesz, alulról fölfelé irányítjuk azt. Az előbbi esetben a könyves polcon, az utóbbiban pedig az asztalra rakott sok könyv között okoz nehézséget a gerinc címének az elolvasása.

Novák László
tanf.-vezető.

Egy kis gép-politika.

Mult havi füzetünk ilyen című cikkekcskéjében kellemetlen hiba esett meg. Augenföld szaktársunk kéziratában azt mondja, hogy ő „szívesen tanul mindenkitől még a szedésre vonatkozókat akkor is, ha az esetleg gépmester szaktárstól származik is“. Tördelés közben történt aztán, hogy e mondatból a „szedésre vonatkozókat“ szavak kimaradtak, s az egésznek — állítólag — gépmester szaktársaink ellen irányuló gúnyoros értelme támadt.

Aki ismeri folyóiratunk tendenciáját, s tudja, hogy minő féltékeny gondoskodással ügyelünk annak komolyságára: már eleve tisztában lehetett azzal, hogy az említett mondatban a célzatosságnak avagy időtlen viccelődésre való tudatos törekvésnek az árnyéka sincs meg. Mégis: több gépmester szaktársunk ilyesmit vélt benne látni, s válaszukban élesen támadják ártatlan munkatársunkat, Augenföld szaktársat. Különböznél a cikkben fölvetett kérdésre is igen alapos feleletet adnak.

Az immár tárgyalanná vált polemikus részletek elhagyásával közöljük derék gépmester szaktársaink válaszát, kérve őket, hogy ne csak ily sajnálatos tévedések kapcsán, hanem gyakrabban is legyen alkalmunk kézírataikat látni. Mert bizony a Gép-mesterek Köre szakirodalom- és szakfejlesztésbeli szeparatizmusának nem sok értelme van. Hiszen már a bécsi nyomdászok is fölismerték a közös munkálkodás észszerűségét, s az ottani gépmesterek köre már vagy két esztendeje, hogy fuzionált a Graphische Gesellschafttal.

Nem az a kérdés, hogy szabad-e a nyomó-hengert emelni vagy súlyeszteni, hanem az, hogy mily

változások idéztetnek elő a nyomóhenger és nyomótaliga együttműködésében, ha a nyomóhenger állását időlegesen megváltoztatjuk. Mindenesetre kikerülte a választ kérő szaktársnak figyelmét az, hogy ezt a kérdést már 1903-ban a Magyar Nyomdászokban, 1904-ben a Szakbizottsági Értesítőben és a drezdai „Victoria“ szaklapban kimerítően tárgyaltam, azért készséges tájékoztatásul most a Grafikai Szemle hasábjain is visszatérek e kérdésre vonatkozó tapasztalataimra.

Valahányszor a szaklapokban már számtalanszor tárgyalt ama kérdéstről volt szó, hogy milyen legyen a „helyes hengerborítás“, mindannyiszor ama kérdés merült fel előttem, hogy hol lehet hát a baj, ha ez a látszólag könnyen megoldható kérdés mégis mindig a fölszínen marad. A gyakorlatban úgyszólván naponta tapasztaljuk, hogy a nyomóhenger és nyomó-alap működésének összhangba hozatala új gépeknél minden nehézség nélkül eszközölhető, mert a nyomó-forma körül ellentétek nem mutatkoznak; ócska gépeknél azonban, bár összeszedjük minden erre vonatkozó tudásunkat, mégsem sikerül ez aránytalanságokból származó bajokat elhárítani, abból az egyszerű okból, mert a mai kivánalmakhoz képest gyöngye szerkezetű gépek ebben megakadályoznak bennünket. Azért nyíltan kijelentem — ha e kijelentésemmel egyedül állok is — hogy mind-ama recipék, melyek a nyomóhenger és nyomó-alap közti aránytalanságok megszüntetésére akarnak szolgálni, csak akadémikus értékűek, mert a gyakorlat, ha csak keveset gondolkozunk is fölötte: másra tanít.

Megcáfolhatatlan tény, sőt mondhatni törvény, hogy a nyomó-henger körületének a nyomó-alap

járásával teljesen összhangban kell lennie, minthogy e kettő együtt a nyomást eszközli; e kettő közül egyiknek sem szabad gyorsabb járásúnak lennie (ez csak képletileg értendő), hogy a nyomás kifogástalan legyen. Vegyük már most, hogy a nyomóhenger teljesen pontos burkolattal van ellátva,

melyet mindenkor a hengerkoszorún látható osztóvonal szabályoz és a nyomóhenger fekvése a nyomóalap fogasrúdjával teljesen egyezik: ezzel mindent megtettünk, mit egyrésztől a géptechnikus, másrészt csekély gépmesteri műszaki tudásunk előír.

Mielőtt definíciómban tovább mennék, az általános ismert tételt újból fölállítom. Hogy a nyomóhenger pontos gördülését elérjük, a hengerburkolatnak pontos összhangban kell lennie a hengerfogkoszorú osztófogával és a hengerfogkoszorúnak az alapfogasrúdj osztóvonalának pontos magasságával.

Már most azt kérdelem, ha a fent mondottak megdönthetetlen törvényt képeznek, melyet megbolygatni nem szabad, mi szegény gyakorlati emberek miként kezeljük a különféle formákat, melyek közül az egyik erős, a másik még erősebb, a harmadik gyöngébb nyomást igényel, ha a nyomóhenger szabályos magasságát, vagy a burkolat vastagságát nem bolygatnók, amint az műszakilag helyes is volna. Ilyen művész még senki sem volt közülünk, hanem mindenki úgy segít a

baján, amint tud és jónak látja; az egyik a burkolattal, a másik a nyomóhengerrel, dacára annak, hogy úgy az egyik, mint a másik esetben a nyomóhenger körületét megváltoztatjuk.

A mondottakból tisztán látjuk, hogy mindaddig, míg a nyomás szabályozását a burkolattal vagy a hengerrel kell eszközölnünk, a nyomásra vonatkozó különbözések mindig lesznek, melyek kiegyenlítése a gép öregségéhez képest mindig nehezebb és körülményesebb lesz. A kérdés csak abban az esetben enyészne el teljesen, ha gyorsajtóink állítható alappal volnának ellátva, mikor is a nyomóhengert állandósítani, a burkolatot iv-vastagságig pontosan szabályozni lehetne, a nyomást pedig a nyomó-alappal szabályoznók.

Az elmondottakból következtethető, hogy a nyomóhenger emelése vagy süllyesztése, ép úgy, mint a több vagy kevesebb iv alkalmazása, egyenrangú egyenlenségeknek az okozója; tehát a nyomóhenger fekvésváltoztatását az észszerű munka szempontjából egészen helyén találom. Cikkírónak az a szakértője, aki e műveletet felületes hanyagságnak nevezi és a nyomda betüanyagát félti, nem ismeri e kérdésnek alapját; nem is igen lehet gépmester, hanem legfeljebb „Schweizerdegen“, aki elől tényleg tanácsos a hengerkulcsokat elzárni.

Fuchs Zsigmond.

Szabad-e a gépmesternek a nyomóhengert igazítania? Nehéz kérdés, de mennél tovább gondolkodom rajta, annál nehezebb reá felelnem. Ha meggondolom, hogy szakférfiú az illető, aki e kérdést felteszi.

Mi a gépmester, vagy mi legyen?

Egy a gép teljes egészén uralkodni tudó valaki, aki a reá bizott gépet teljesen ismeri, a gép minden egyes porcikájának rendeltetésével tisztában van és ezenfelül nyomtatni is tud.

Ha nem okvetlen kell, úgy a gépmester ne igazítsa a nyomóhengert, de hogy nem szabad: ezt már kétségbe vonom, sőt vannak esetek, mikor kell a nyomóhengert igazítani.

Hogy az a bizonyos principális a hengerkulcsokat elzárta, meg egy előkelő gépgyárnak főszerelője azt mondotta, hogy nem szabad a nyomóhengert igazítani: ez nekem és valamennyi gépmesternek — semmi.

Beszéljenek a következő számok:

A betűmagasság 63 pont. Egy felöntött stereotípiáról nyomtattam, melynek magassága 71 pont volt. Talán három hétre rá egy 35—48 cm. nagyságú autotíp-lemezt kaptam, körötte se betű, se lénia, magassága pedig 56 pont volt. Ilyenkor persze a principálisomat, vagy azt a bizonyos főszerelőt fogom meginterjúvolni, hogy szabad-e a nyomóhengert igazítanom?!

A felvetett kérdésre ezzel eléggé megadtam a feleletet. E kérdést különben ha gépmester tette tette volna fel, az így hangoznék: *ha a gépmester*

a nyomóhengert igazítja, mit tartson szem előtt?

— Úgy a nyomóhengeren lévő fogaskoszorún, mint a kocsi oldalán lévő fogasrúdon végigmegy egy-egy bevágott vonal; ezeknek — rendes körülmények között, a fenti abnormitások kivételével — lehetőleg egybe kell esniük.

A nyomóhengernek nem szabad oly mélyen szaladnia, hogy a koszorú fogai lenyomják a kocsit, mert ezáltal a gép megakad, vagy esetleg törik is; míg ha nagyon magasán van és a gép gyorsaságát teljesen ki kell használnunk, úgy a nyomóhenger könnyen átugrik, melynek következménye lehet a nyomóhenger csapjának elgörbülése, a forma elnyomása, a fogasrúd eltörése stb. stb. Igaz ugyan, hogy néha nem történik semmi baj, de az üzemzavar természetes.

A nyomóhenger igazítását szokjuk meg úgy, amint ezt külföldön tanultam.

A nyomóhenger alsó csapágya egy csavaron nyugszik és tőle két oldalt ür van, mely nagyságra nézve változik. Ha az ür a másfél cicerót túlhaladja, csináltassunk a hengerkulcsot *nem* elzáró principális által egy vas éket: □; a vas ék, valamint a csapágycsücs közötti ür a rendesen állított nyomóhengerénél hat tipográfiai pont legyen, melyet rézléniával kitöltünk annyira, hogy oda még papiros-szeletkéket is beférjenek. Ha azután a hengert igazítani kell, úgy felemeljük azt annyira, hogy a papiros-szeletkéket könnyen kivehessük, vagy ehhez hozzátelessünk, s ezáltal elérjük azt, hogy a nyomóhengert selyempapiros-vastagságnyi pontossággal tudjuk igazítani.

Heller Mór.

Augenfeld szaktárs soraira a magam részéről a következőkép felelek: A nyomóhenger leengedése vagy fölemelése nem minden nyomdában kerülhető el. Első sorban a géptől, másodsorban az anyagtól és harmadszor az üzlettől függ ennek a szükségessége.

Vannak gépek, amelyeknél a borításnak az egyengetéssel együtt egy milliméternél vastagabbnak nem szabad lennie. Tegyük föl, hogy a nyomóhenger betűmagasságra van állítva, ami legtöbbszörre kompressz forma után esik meg. Ha a gépre táblázatot kapunk haránt szedéssel, az eljárás egyszerű: leveszünk három ívet és rendesen egyengetünk. Ellenben ha valami képes művet vagy árjegyzéket kell ugyanazon a gépen nyomnunk: már meg vagyunk akadva, mert a képeket valamivel magasabbra kell aláaknunk, hogy rendesen kinyomódjanak, a betűnél magasabb képek pedig nem engedik a nyomóhengert teljesen a betűs szövegre, s így három-négy ívvel erősebb nyomásra van szük-

ségünk. Ha a hiányzó íveket fölragasztjuk vagy becsipjük: előáll a piszkítás, amivel a gépmester nagyon nehezen vagy egyáltalán nem boldogul. Ilyenkor legjobb három-négy ívnyivel lejjebb engedni a nyomóhengert, s azután az egyengetést nedves ívvel kellően lefeszíteni. Ezzel az eljárással a legtöbb esetben sikerül a piszkítást eltávolítani vagy csökkenteni. (Ez csak egyes, főként régebbi gépekre áll.) Egy másik fő oka a nyomóhenger állításának a ma nagyon divó villamos rendszer. Még be sem emelik a formát, máris sürgetik a nyomást. Ilyenkor a gépmester leengedi a nyomóhengert és nem egyenget; ezzel azután úgy a megrendelő, mint a főnök meg van elégedve. Ami a tömöntvényeket illeti: vannak nyomdák, ahol a stégek a rájuk helyezett lemezekkel együtt két-három negyedpetittel is túllépik a betűmagasságot; ez kitesz nyolc-tíz ívet és ha ennyit leveszünk a nyomóhengerről, akkor nyomhatunk a csupasz hengerrel, mert az egész borítás nem több mint nyolc-tíz ív.

Már most szeretném én azt a gépmestert látni, aki a fentemlített körülmények között nem emelné a nyomó-hengert!

Markovits Kálmán.

A hatvanas-hetvenes évekből való Sigl-sajtókon sokat dolgozva, arra a tapasztalatra jöttem, hogy nehezebb formáknál, teszem föl lapoknál, elkülöníthetetlen a nyomóhenger olykori elállítása. Próbaképpen egy ízben hat ívnyi borítást tettem a nyomóhengerre, így kísérve meg a lap nyomását; az eredmény az volt, hogy a forma felső része nagyon erősen nyomódott, a közepe pedig alig látszott. Ez a baj rögtön eltűnt, mihelyt csak két ívet tettem a nyomóhengerre, s ezt leeresztettem.

Az újabb gyorsajtókon véleményem szerint elítélendő volna, ha minden egyes formánál föl- és leeresztgetnők a nyomó-hengert, még pedig azért, mert e gépek anyaga már nem oly merev, s így

egy-két iv segedelmével sokkal kényelmesebben lehet erősebb avagy gyöngébb nyomást elérni.

Ha a szerelő betűmagasságra állítja a nyomóhengert, ugyanakkor a nyomóalapon lévő fogasrúdat is pontosan beállítja. Már most ha a nyomóhengert felemeljük s ha a fogasrúdat nem emeljük hozzá mértén föl: ki vagyunk téve annak, hogy a nyomás pizkít (smiccel). Ennek az oka pedig nem más, mint hogy a henger felemelésekor a fogasrúd nem lett megfelelően emelve, s így a nyomóhengeren lévő fogaskoszorú és az alapon lévő fogasrúd nem ér kellően egymásba, s így a gép rezgése által a könnyen járó fogasrúd megrezegteti a nyomóhengert is. Ha pedig a nyomóhengert leeresztjük, akkor meg a leeresztett nyomóhenger koszorúja szorosan jár a fogasrúdban s ezáltal a gépnek sokkal nagyobb erőkifejtésre van szüksége; ez az erőtlőbbet átmege a gépnek az egész mehaniz-

musára, s ha eleinte nem is észlelünk semmi bajt, gyakori ismétlés esetében a gép már nem jár oly pontosan, s tiszta, pontos munkát végezni rajta nem lehet. Talán valamelyik szaktársam azt mondja erre, hogy ha a gépmester megbolygatja a nyomóhenger állását, úgy emelje föl vagy eressze le a nyomóalapon lévő fogasrúdat is. Igen ám, de hol az a nyomda, ahol a gépmester még erre is ráérne.

A fölvetett kérdésre tehát az a feleletem, hogy e nyomóhenger emelgetése káros befolyással van az egész gépre, de sok esetben mégsem lehet a szükségessége elől kitérnünk. Legalább addig nem, amíg az összes gyárosok úgy nem építik a gépeiket, mint Rockstroh és Schneider gépgyára, amelynek gépeinél egy csavar segélyével csakis a nyomóalapot lehet emelni, ami pedig semmi hátrányára sincs a gépnek.

Bodensteiner Béla.

A Franklin-Társulat nyomtatványainak kiállítása.

A Könyvnyomdászok Szakköre körhelyiségében, január hó 21 és 28-án a Franklin-Társulat könyvnyomdájának munkáiból kiállítást rendezett. A kiállítás iránt szaktársaink körében igen nagy volt az érdeklődés s mindkét napon szokatlan nagy számban látogatták is azt.

Hogy az ily kiállítások nagy érdekességgel bírnak, s hogy oktató értékük elsősorú: sokan és sokszor megírták már, s ez talán felment engem attól, hogy a jelen kiállításnak is ily valóban nagy és értékes hatásáról beszámolót írjak; meg kell azonban emlékezni arról a kellőképpen meg sem becsülhető jó gondolatról, amelyet *László Dezső* szaktársunk szolgáltatott azzal, hogy a kiállítás első napján felolvasást és szabad előadást tartott a kiállító intézetről, annak keletkezéséről, fejlődéséről, berendezéséről, s megismertette a jelenvoltakat azon irányelvekkel, amelyeknek szem előtt tartása mellett készültek a kiállított munkák. Elmondta, mily anyagokkal, eszközökkel rendelkezik a Franklin-nyomda, s ezzel érdekesebbé, de egyszersmind érthetőbbé is tette a kiállított munkákat, mert a szemléltető a hallottak figyelembevételével alkothatta meg véleményét azokról.

Hogy a Franklin-Társulat mint könyvnyomdai műintézet a hazai ilyen elsőrangú intézetek között is díszes helyet foglal el munkái révén: tudja minden könyvnyomdát, s emez éppen nem túlzott általános véleményt fényesen igazolta e kiállítás is, amely sokat, szépet, jót és nem mindennapit nyújtott a szemléltetőnek.

A kiállított munkákon tervszerűen keresztülvitt

egyöntetűség, korrekt szedés és szép nyomás, a nálunk nem mindennap látható rendkívül sokféle szép betűk, a nagy ízléssel és még nagyobb áldozatkészséggel megválasztott papirosok, remek klisék, perfekt könyvkötői munka: a leggondosabb precizitással egészítik ki egymást, s párosulva a munkákból kivilágoló fejlett műizléssel, végeredményül mintaszerű termékeket alkotnak.

A kiállított munkák között könyvek, diszmunkák, albumok, árjegyzékek, részvények, kötvények, chequek, különféle merkantilis munkák, nagyalakú emléklapok, falragaszok, vasúti fali menetrendek és egy ritka szép három- és négyszínnyomatú képsorozat volt látható.

Lapunk kerete, sajnos, nem engedi meg azt, hogy a kiállított munkák mindegyikével bővebben és külön-külön foglalkozzam, s így csak arra szorítkozhatom, hogy a legnevezetesebbekről emlékezzem meg.

Mint egyik legnagyobb csoportról, a *könyvekről* szólva, aligha mondok a t. olvasó előtt újat, ha azt állítom, hogy azok kiállítása minden tekintetben semmi kívánni valót sem hagy fenn. Szép, olvasható betűk, korrekt szedés és tördelés, tiszta nyomás, jó papiros jellemzik azok mindegyikét. Puritán egyszerűségük mellett is különösen szépek ezek között: Apponyi Sándornak egy 8° alakú latin nyelvű könyve, József főherceg cigány nyelvtana, a Természettudományi Társulat könyvei, nemkülönben egy Mara Cop Marlet: „Südslavische Frauen“ című igen szép könyve. Ez utóbbi a Sachsen-Block nevű gót jellegű betűkből van szedve, s egyöntetű,

splendid kiállításával, vörös és fekete nyomású pergamen-borítékával remek hatást kelt.

A kiállított *dízmunkák* nagy sokasága igazi örömet okozott az érdeklődő szakembernek. Ily mennyiségben és minőségben együtt láthatni olyan remek munkákat mint ezek: nem is mindennapi alkalom. E munkák szemlélése közben a szép szedésen és nyomáson kívül alkalom nyílt arra is, hogy a Franklin-Társulat cinkográfiájának és könyvkötészetének mintaszerű termékeit is megismerhessük.

E művek teljes joggal viselik a „dízmunka“ nevet, mert azok a szó szoros értelmében véve. Minden részletében jól átgondolt, perfekt munkák ezek, melyeknek kiállítása árulja el leginkább a Franklin-Társulat nyomdájának technikai fő erősségét, azt, hogy ott minden tényező tervszerűen együtt működik azon, hogy ilyen műalkotások produkáltassanak, amelyek a magyar könyvnyomtatásnak messze földön is tiszteletet szerezni hivatva vannak. De láthatjuk ezekből egyszersmind azt is, hogy igenis megvan ott illetékes helyen a kellő áldozatkészség, a szép munka iránti szeretet is.

A sok közül tán leginkább kitűnt Tompa „Virág-regék“ című nagy 4° alakú verses könyve. Szép, világos „Skeleton“ nevű betűből van e könyv szedve, s nagy izléssel tetszetősen elrendezve. Remek fekete és színes illusztrációival, tiszta nyomásával a verses könyvek egyik legszebbikét alkotja. Kötése fehér selyem, arany nyomással s egy szép illusztrációval.

Ugyanez mondható Gyulai Pál költeményeinek díszkötetéről is, amelyet Hirsch Nelly remek rajzainak és festményeinek heliogravür-kivitelű illusztrációi díszítenek.

Szendrey „Magyar műkincsek“ című dízműve gyönyörűen illusztrált könyv, remek fejlécekkel és iniciálékkal, s egy sereg heliogravür-melléklettel.

Szép, fekvő 4° alakú dízmunka a „Himfy dalai“ is. Kéthasábos, kis oldalak, igen nagy margóval. Az oldalakat diszkrétén keríti be egy szép vaknyomásos domború keret.

Br. Vay Béla „Az én régi pénzeim“ című dízműve remek kiállítása mellett különlegesség is. A könyv Grasset-betűkből van szedve, s fejlécei aranynyomású régi pénzekből állanak. Az előlép-papíros is régi pénzekből van egybeállítva és pedig negatív képű nyomással. A boríték is nagyon stílszerű. Oldalt két mezőre van osztva. Az egyik a könyv bőrhátáról áthajtott vöröses-barna keskeny bőrsáv, a másik a szélesebb fehér. A fehér részen fent van a könyv címe, lent pedig a Vay-család színes kivitelű cimere. Oldalt a bőrsávot, valamint a hátat is aranynyomású régi pénzek díszítik.

Nagyon szép két munka az Almássy grófok és a Dessewffy-család könyve. Színes iniciálék, címe-

rekből alkotott fejlécek díszítik mindkét egyforma kiállítású könyvet. Az utóbbiban nagyon szépek és precíz szedésűek a hatalmas leszármazási táblák és családfák.

Minden tekintetben szép és modern munka Malonyai D. „A magyar képirás úttörői“ című nagy 4° alakú könyve. Grasset-betűkből van szedve, nagy margóval és splendid beosztással. Nagyon izlées az elüljáró beszéd elrendezése, amely csak az oldalak alsó felét foglalja el, a felső rész üres. Nagy Sándor kétszínű fejlécei, iniciáléi és záródíszei páratlan szép hatásúak, s gyönyörűen simulnak a felhasznált betűk karakteréhez. Híres magyar festőművészek műremekeinek igazán hű három- és négyszínnyomású reprodukciói képezik a mellékleteket. A munka különben is nagyon izlées kivitelét rendkívül emeli a szürkés-kék recézett mintázatú merített papiros is. A kötés vörös bőr, nagyon gazdag díszítéssel, öntött rézsarkokkal és két összekötő rézkapoccsal, valamint egy nagyobb középdarabbal, amely a könyv címét foglalja magába. Az előlép-papíros három színben van könyvnyomdai úton előállítva.

Az alkalmi albumok között nagy arányával és dús kiállításával emelkedik ki a „Segítség-Album“, amely az intézet ilyenmű munkái között tán a legszebb alkotás. Különösen szép ez albumnak Vágó Pál által rajzolt többszínű boríték, továbbá egy a királyt ábrázoló képmelléklet, amely acél-metszet.

Szép alkotás az 1902-ben a Tattersallban rendezett lovagjátékok emlékére kiadott fekvő 8° alakú album is. Grasset-kurzívából van az egész mű szedve, dúsán és jó izléssel illusztrálva. A boríték fehér merített papiros, amely ráhúzza van egy a régi lovagjátékokat ábrázoló előlép-papírosra. A boríték felső jobb sarkában két viaskodó harcost ábrázoló kép van, s a közepén egyetlen aranynyomású sor: „Lovagjátékok“. E sort ez alkalomra vették az intézet Civilité-betűinek mintájára.

Szép kis sorozat a Vasárnapi Ujság karácsonyi albumai. Nagy gonddal kiállított öt műremek fekete, továbbá három- és négyszínnyomatokkal megrakva. Az illusztrációk túlnyomó része és mind az öt album négyszínnyomatú borítékja Hirsch Nelly eredetije után az intézet cinkográfiájában készült.

XIII. Leó pápa egyházi beszéde, amelyet 50-éves áldozársága alkalmával tartott, egy nagy 4° alakú, fehér és sárga színű selyemkötésű albumban megörökítve, s nagyszerű izléesességgel tűnik ki.

Árjegyzékekből szintén sok volt a kiállításán, s hozzátehetem itt mindjárt, hogy egyik szebb a másiknál.

Különösen említésre méltó ezek között a Fegyverés Gépgyár R.-T. magyar és német nyelvű, gazda-

gon illusztrált árjegyzéke. A magyar szöveg elzevireből, a német schwabacherből van kéthasábosan szedve és pedig a leggondosabb stilszerűséggel és pontossággal. Könnyed, szép elrendezés, a német és magyar szöveg közti sorkülönbözetek sikeres leküzdése, továbbá a szép nyomás: nagyon értékessé teszik a munkát. Mint eredeti és nagyon sikerült izléses dolgot kell itt megemlítenem azt, hogy az árjegyzékben a magyar és német hasábot elválasztó vonalat a cégnek diamant verzálisokból szedett neve helyettesíti.

Ugyancsak szép kiállítású Pick és Winterstein árjegyzéke is, címlapján remek háromszínynyomással, úgyszintén a Nicholson-gépgyár és az Egyesült Villamossági R.-T. árjegyzéke is. Különösen szépek ez árjegyzékek borítékai, továbbá a felhasznált előzékpapírosok is, amelyek mindegyike vonatkozásban van az illető árjegyzéket kiadó céggel, illetve az árjegyzékben kínált árúkkal.

A kiállított *kötvények, részvények* kivétel nélkül előkelő hatásúak s nagy figyelemmel vannak az utánzás lehető megnehezítésére, ami különösen a szelvényeknél rendkívül fontos. Feltűnően szép és tiszta ezeknek a nyomása, s jó a színezésük is.

Ugyanezt mondhatom a kiállított *chequekről* is.

Különbéféle *merkantilis munkák* is nagyobb mennyiségben voltak kiállítva és sok szép és izléses kiállítású báli és lakodalmi meghívót, eljegyzési értesítőt, ételrendet, vignettát, levélpapírost, borítékot, körlevelet, számlát stb. volt alkalmunk közöttük láthatni a legváltozatosabb betűkből szedve. Nem egy figyelemre érdemes alkotás van köztük. E munkáknál — ellentétben a könyvekkel és díszművekkel, ahol pedig egyes már nem mai munkájával a modern irányt megelőzni látszott az intézet, mert ezek egész határozottan egy úton haladnak a modern angol könyvművészettel — alig-alig látunk a mai felfogás szerint modernnek nevezhető munkát, de az a néhány, amelyet köztük találtam: mintaszerű.

Köröskörül a falon apróbb és nagyobb falragaszok voltak elhelyezve, amelyek mindegyike a Franklin-nyomda falragaszain már megszokott stilszerűséggel van kiállítva. A kiállításon szép számban bemutatott falragaszok fogalmat nyújthattak arról, hogy mily nagy és perfekt berendezésű a nyomda e tekintetben. Legszebbek ezek között a „Műbarátok köre“ falragaszai, amelyek tisztán mediaevalis verzális betűkből vannak szedve, továbbá a nagyarányú osztályorsjáték-falragaszok. Valamennyi izléses kivitelű és szép nyomású.

Nagyon szépek a m. kir. államvasutak fali menetrendjei. Hat darab 120 × 180 cm. alakú falragaszt tesznek ki ezek, amelyek egymás mellett és egymás felett elhelyezve a kiállításon egy egész falat betakartak, s áttekintést nyújtottak a m. kir. állam-

vasutak összes vonalairól. Ezek kiállítása kritikán felüli s valóban megérdemlik azt a sok dicséretet, amellyel a kiállítást látogatók elhalmozták.

Impozáns részletét alkotta a kiállításnak az egy csoportban elhelyezett mintegy száz darab három- és négyszínynyomású kép. Valamennyi klisé a Franklin-Társulat házilag készítette.

Híres festőművészek olaj-, aquarell- és pasztell-eredeti jeiről készült reprodukciók ezek, amelyeknek kifogástalanul szép kivitele alaposan megcáfolja azt a nálunk sokszor hangoztatott nézetet, hogy Budapesten nem készül jó klisé. E remekül megválasztott eredetiekről készült igazán élethű képek közül a legszebbet, a legjobbat kiválasztani nehéz feladat volna, s tisztán egyéni véleményt nyilvánítok akkor, amikor azt mondom, hogy legszebbeknek, legművésziesebb kivitelűeknek az arckép-reprodukciókat tartom közöttük.

Nagyon érdekesek és nem kevésbé szépek voltak e színynyomatok között az eredeti bútorok, könyvtáblák, üvegek, ásványok és kalikóról felvett képek is.

* * *

Ezekben számolhatok be nagyjában a kiállításon látottakról. Nem emlékezhettem meg mindenről, ami szép és jó ott található volt, de azt tartom, az itt felemlítettek is igazolni fogják ama véleményemet, hogy a Franklin-Társulat kiállítása bőségesen megfelelt a hozzája fűzött várakozásnak. Bizonyos, hogy az, aki ezt megtekintette, csak elismeréssel fog adózhatni az ott látott munkák szép, korrekt, kifogástalan előállításának.

De bizonyos az is, hogy nagyon sok oly dolog volt ott látható, úgy szedés-, mint nyomás-technikai szempontból, ami ha nem is szolgál utánzásra, de tanulmányozásra, követésre érdemes. Értem ezt első sorban és különösen a könyvek, díszművek előállítását illetőleg. Oly dolgok voltak ezek között, hogy még a híres-neves angol könyvművészek produktumai között is méltóan képviselhetnék a magyar könyvnyomtatást.

Feltétlen elismeréssel kell adoznunk a kiállított munkáknak úgy technikai mint művészeti szempontból, köszönettel pedig a Franklin-Társulatnak, hogy szíves volt ezeket a kiállítás céljaira átengedni, amely tényével alkalmat nyújtott a tanulni, tapasztalni vágyóknak arra, hogy ismeretkörüket, látókörüket bővíthessék, fejleszthessék.

A kiállítás ügyes rendezése, a kiállított művek tetszetős csoportosítása Schornstein Jakab és Boros Dezső szaktársaink érdeme, akik a kiállítás tartama alatt fáradhatatlanul buzgólkodtak azon, hogy az egyes munkák iránt érdeklődők kérdezősködéseire minden tekintetben felvilágosítást adjanak, s ezzel a kiállítás érdekességét fokozták.

Löwy Salamon.

Bár kissé merész dolog, hogy a tanítvány írjon mesteréről kritikát — mint az a jelen esetben történik — de hát igen sokszor a leghiresebb művész is tanítványától tudja meg némely művének hiányait, s azért merészkedem én is arra, hogy e kiállításról nézetemet elmondjam.

Maga a kiállítás nem igen tette rám azt a hatást, mint azt ettől a stilszerűségben vezető intézettől vártam volna. Egy Franklin-Társulathoz mérten kevés volt a kiállított munkák száma. Így pl. hiányoztak a tudományos munkák. A mindennapi életben leggyakrabban előforduló akcidenz munkákat pedig — sajnos — nem igen kultiválja a Franklin-Társulat, pedig hogy mennyi anyag — mind megannyi kincs — van ez intézetben: igen jól tudom.

De térjünk a látottakra, jobban mondva a kiállításra magára.

A *meghívókon* bizonyos sajátságot vehettünk észre; ez az, hogy nem azt tüntetik föl a meghívón, hogy mit rendeznek, vagy mire hívják meg az embert, hanem azt, hogy ki hívja meg. Például a „Műbarátok Köre“ valami textus betű verzálisából, de már az „összejövetel“ szó csak ciceróból van szedve. E sajátság majd minden meghívón megvan. (A mostani szakköri meghívó már nem így van szedve. Hogy miért, azt már igazán nem tudom.) A meghívókhoz leginkább a világosabb képű, széles fajta, de azért igen szép betűket használják, kifogástalan nemes izléssel. Itt látjuk, hogy a leg egyszerűbb — természetesen stilszerű — szedéssel is, különleges papirosra nyomva, a legszebb nyomtatványt nyerhetjük. Természetesen így készül a többi apró munka is (menü-kártyák, belépőjegyek, táncrendek stb.), de ezekből nem sokat láttunk.

Levélfeket, számlát, cégkártyát, borítékot, memorandumot stb. csak egy-kettőt láttunk, mivel az intézet nem igen foglalkozik az ilyen nyomtatványok előállításával, pedig az ország legnagyobb és legszebb mesterszedői osztályát lehetne ott berendezni, mert minden megvan hozzá.

Cégkártyáról szólva eszembe jut, hogy mégis láttam egyet, a Wagner-felét. S ezen ütődtem meg a legjobban: mert amíg a társulat minden nyomtatványát az elegáns egyszerű izlés jellemzi, e cégkártyán nagy-arányú körülfutó virágdísz láttam alkalmazva s ebbe a szöveget apró betűkkel beszorítva. Kezembe akadt itt egy kis értesítő nyomtatvány is (Geitner és Rausch), mely finom kalligrafikus betűkből van szedve, vastag kerettel bekerítve, s ezenkívül zöldes színű, csíkosan befuttatott papirosra nyomra, s hozzá még talán cicerónyi margó volt csak a kerettől a papiros széléig. Valósággal elámultam ezen. Mert aki tudja, hogy mily szakszerű gonddal, pedáns pontossággal készül a Franklinban minden munka: bizonyosan megütközik az ilyesmin is.

A *részvényeken* szintén a szokott finom egyszerűséget látjuk.

A *plakátok* is igen szépek. Ilyen gonddal és stilszerűséggel sok helyen még a legfinomabb nyomtatvány sem készül. Sokat tanulhat belőlük a figyelmes szemlélő. Például azt, hogyan kell a sorokat az értelemhez mérten kiemelni, s miképpen lehet tetszetőssé és feltűnővé tenni az efféle nyomtatványt anélkül, hogy vásári munkává tennők.

A *könyvekről* s ezek művészi kiviteléről irni alig lehet, ezeket látni kell. Itt látjuk csak, hogy egy négysoros könyvcím szedése minden sallang, minden díszítés nélkül mily művészi érzéket, milyen magas fokú szakképzettséget igényel. Vagy például hogy az árjegyzék címlapján nem kell okvetlenül dísz alkalmazni, hanem két sorral s nemes stilszerűséggel is kitűnő hatást s páratlan eleganciát lehet elérni.

Egyik *árjegyzékben* láttam amerikai hasáb-élválasztást is, ami azonban — szerény nézetem szerint — igen nyugtalanítólag hat. „Fegyver- és gépgyár részvénytársaság“, ez a hosszú cím választja el az egyik hasábot a másiktól, vagyis hasábvonal helyett ez a hosszú sor van alkalmazva, még pedig valami nonpareille kapitálchen betűből. Tekintve, hogy a könyv harántnyolcados, a hasábok igen közel vannak egymáshoz és a sorhoz, s a megkívántató margó sincs meg: ez egy kicsit bántó. A következetesség azonban megvan — ez is régi tradíció — a táblázatokat is ily sorok választják el egymástól. Egy két színben nyomott rózsza-katalóguson világos betűket és sötét — a betűknél sokkal erősebb — keretet láttam alkalmazva. Azonkívül ugyanennek az árjegyzéknek minden oldala be lévén kerítve, fent a cég neve oly szorosan tapad a keretléliaiához, hogy ezáltal olvashatósága csökken.

Vissza kell térnem az intézet műremekeire, a *könyvekre*. Eltekintve a pazar és ritkaság számba menő könyvkötő-munkától — bár ez is egyik legszebben kultivált ága az intézetnek — csak azt sajnálhatjuk, hogy a művészi könyvkiállítást nem utánozzák jóformán sehol sem. Mennyi leleményesség, mily finom eleganciával párosult stilszerűség és mégis nemes egyszerűség ömlik el e nyomdászati műremekeken!

Ha ily munkákat látunk, egyrészt öröm töltheti el minden mesterségét szerető nyomdász szívét, mert: Gutenberg nemes mestersége mégis művésztetté varázsolható; másrészt pedig fájó érzéssel tölt el az a tudat, hogy a nyomdászat minden ágában elsőrendű és a külföldön is elismert híró Franklin-Társulat éppen a gyakorlati mesterszedést hagyja parlagon heverni, holott csak akarnia kellene s szakszerű vezetése folytán e téren is szebbnél szebb munkák kerülnének ki e hatalmas intézetből.

Egy volt tanítvány.

Csarnok.

Egy „nem híres“ nyomdász.

December hónapban meghalt a Stephaneum egyik korrektora. *Bucher Ferencnek* hívták; alig akad nyomdász, aki ismerte volna. Ha jól emlékszünk: még partecéduláját se láttuk. Pedig szaktársunk is volt, meg költő is volt, még pedig a javából. Igaz, hogy mindezt csak most tudtuk meg, amikor egyik kiváló író-emberünk, Mikes Lajos, fölfedezte, s a Franklin-Társulat jóvoltából szegény sorsüldözött szaktársunk költeményei egy kis kötetbe foglalva napvilágot láttak.

Bucher Ferenc írói neve *Dözsei* volt. Élete-folyása... de hadd beszéljen inkább az „Újság“ remek-tollú Aegrotus-a:

„Harmincegy esztendőnél több nem jutott a sorstól Dözsei Ferencnek. Életirója, Mikes Lajos, csupa kegyetlen adatot ró egymás mellé. Erre az életre igazán ráillik a homéroszi jelző: „amphimelas“, mert Dözsei Ferencnek útjára feketeség borult rá mindenfelől. Alig néhány hónapos csecsemő volt, a tüdővész már elragadta atyját, aki a veszprémi piarista gimnázium rajztanára volt. A korán sirba szállott apa végzetes örökségül a tuberkulózist hagyta fiára. A fiatal gyerek imádta a betűt. Szeretett olvasni, tanulni. A nyomor azonban útját szegte annak, hogy iskolába járhasson. Amikor elvégezte a gimnázium második osztályát, özvegy édesanyja kivette az iskolából. Megmaradt ugyan a *betű* mellett, de nem úgy, ahogy szeretne volna. Az iskolakönyvet kiszedték a kezéből és beállították a szedőszekrény mellé.

A tanulmányaiból kizavart szedőgyerek nem tud megvalni a könyvektől. Mohón olvasgat tovább, belemerül nagy írók műveibe, lelke tüzet fog Petőfi Sándor költeményein és maga is verselgetni kezd. Lázás és magasra-törő lelkének azonban szárnyát szegi a gyarló test, melyet a tüdővész emészt. Nem maradhat meg az ólom-betűk világában. A fölszabadulása után nemsokára abba kell hagynia a szedést és napidíjas irnok lesz belőle. A test szenvedése, a lélekben csordultig összegyülemlett keserűség, az éhség réme lebirja életkedvét. Még nincs is tizenhét esztendő, máris menekülni akar az életből, melynek csakis árnyékát ismerte. Mellbe lövi magát, de nem pusztul el. Kikerül a kórházból és ismét szembe kell néznie a legszörnyűbb nyomorúsággal.

Egy ideig egy veszprémi lapnál tengődik mint hirlap-író, később a törvényszéknél mint napidíjas. Közben folyton irogat, nemcsak verseket, hanem kétkötetes regényt és népszínművet is. 1897-ben fordulóra ér életének sivár útja. Dözsei lelkét eddig csakis az írói ambíció töltötte be. Most más, éppen oly erős szenvedély lesz úrrá rajta: a szerelem. Feleségül vesz egy szép fiatal leányt, aki osztályosa lesz fellengző álmainak és porba

lenyügöző szenvedéseinek egyaránt. A szerelem és az a keserű tudat, hogy az imádott nőt a maga nyomorának részesévé tette, új és az eddiginél erősebb energiára sarkalta a beteg költőt. Népszínművét és regényét a fővárosban próbálta értékesíteni. A színművet nem fogadták el előadásra, a regénynek nem akadt kiadója. Dözseinek le kellett tennie szép reménységeiről és e kettős kudarc után ismét a vidéki bizonytalan vándorélet insége volt az egyetlen, amit jövőjében láthatott. Olykor egy-egy sovány, éppen csak az éhenhalás ellen megvédő napidíjas-álláshoz jutott Győrött, Szegeden, Debrecenben. A hivatalokban való körmölés lézágait kórházban való fekvés tölti be. A tuberkulózis mellé — szintén atyai örökségül — súlyos idegbaj szegődik. Veszprémben azt hiszik, hogy a tömérdek kudarcotlóm nem depresszió, hanem betegesen izgatott ember elmebajos lett. Hat hétig megfigyelik, de aztán belátják, hogy a szenvedések még nem vették el egészen az eszét. Kibocsátják, hogy újból nekiinduljon a gyötrelmes vándorútnak. Ezt az utat is már egyedül kell járnia. Meg-egyezik feleségével, hogy egy ideig legalább, míg sorsuk jobbra nem fordul, elszakadnak egymástól és külön-külön próbálnak boldogulni. Dözsei azonban nem sokáig bírja a magányos kóborlást és társtalanul vergődést. Legszebb versével visszahívja feleségét, aki ezután a végső óráig urával marad.

Két évvel ezelőtt parányi fényugár hull a költő útjára. Kis-Cellben két apró hetilap szerkesztője lesz. Igaz, fáradságát csak havi *harmincöt* koronával jutalmazták, de kárpótolta ezért az a tudat, hogy — talán először életében — önálló és hajlamainak úgy ahogy megfelelő munkát végezhetett.

A szerkesztőségi asztal mellől csakhamar kidőlt. Budapestre kerül, a Szent-István-kórházba, ahol a tuberkulózis láza majdnem fél esztendőig fogva tartotta. Amikor elhagyta az ágyat, újból munka után kellett néznie. Korrektor lett a Stephaneumban. Ezt az állását már csak akkor hagyta el, amikor öt hónappal ezelőtt újból kinyílt előtte a kórház ajtaja, ezúttal utójára. A kórházból az élő nem távozott többé. A halottat ingyen temették el december első hetében.

Tengernyi szenvedése után nyugodtan halt meg. Tudta, hogy nevét nemcsak a kórház naplója fogja megőrizni. Néhány hónappal halála előtt versei, szinte véletlenségből, hozzáértő és a szépért hevülő írók kezébe jutottak, akik lehetővé tették, hogy a kóbor poéta ismeretlen dalai a nyilvánosság elé kerüljenek. Amikor Dözsei halálos ágyán vívódott, már verses könyvének utolsó lapjait korrigálta. Egy vágya volt, hogy megérje a könyv megjelenését és, életében először, kivegye részét az elismerésből. A sors, mely mindig fukar volt iránta, ezt is megtagadta tőle. A Dözsei könyvéről szóló kritikákat már csak a költő fiatal özvegye és öreg édesanyja olvashatja.

Meghatottság nélkül senki sem lapozhatja e posthumus kötet verseit. Őszinteségükről azon a mélységes hatáson kívül, mellyel az olvasóra vannak, a biográfia tesz szomorú tanúságot. Azokat a verseket nem tekintve, melyek a költő pályájának első felében Petőfi Sándor hatása alatt keletkeztek, a költemények javarészből — amelyekben a költő sajátos egyénisége diadalmasan bont szárnyat — mérhetetlen szenvedések arca mered reánk.

És éppen az a költészet hatalma és Dózsei művészetének ereje, hogy a legköznapiabb és a legrútább szenvedések — az éhség, a hajléktalanság, a kóbor élet nyomora — e mélyrengésű, és minden finomságuk mellett férfias erejű versekben megszépülnek, megtisztulnak, megnemesbülnek, szóval költőivé magasztosulnak.

Dózseinek szerelmi lírájába is belejátszanak a vad szenvedés motívumai. Két legszebb verse „Az erdő izent” és „Meghaljunk” című rapszódia. Ahogy a

szerelem kéje megrendítően párosul az enyészet borzalmaival egy önmagát emésztő poétalélek mélységeiben: az lebilincselő erővel jut kifejezésre e két felejthetetlen versben.

Aki ezeket a verseket írta: még több közepes verset is írhatott volna büntetlenül, mint amennyi e kötetbe került. Nem mindennapos tehetség volt, és vigasztalanul elszomorító végzet, hogy életével kellett megváltania a költői hírnevet.“

Ábráink és melléleteink.

E füzet 29., 32. és 33. oldalain a Pallas-nyomda kitűnő mesterszedőjétől, *Mitterszky Józseftől* mutatunk be két homloklécet, két beléscapira való rajzot, meg egy kicsinyke magyar-stílusos motívumot. Különbösen — az egyik homloklécet leszámítva — valamennyi rajz magyar-stílusos, s pompásan bizonyítják *Mitterszky* szaktársunk tudását és művészi készségét.

A 28. oldalon folytatjuk szaktanfolyamaink kísérleti nyomdaja betűanyagának a bemutatását. Most az *Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság* híres „Corvinus” betűfajtáját mutatjuk be háromféle változatban. Hogy milyen nagy művészi értékük és mekkora praktikus használhatóságuk van e betűknek: talán fölösleges is elmondanunk; eléggé bizonyítja mindezt az, hogy immár vagy nyolc esztendeje szerte használják őket, s a helyett, hogy egyéb betűfajták módjára apródonként kimen-

nének a divatból: még ma is folytonosan kelendőb-
bökké válnak.

Melléleteink a szaktanfolyamok kísérleti nyomdájában szedődtek, nyomtatásuk pedig a budapesti Szent-László-nyomdában történt. Az egyik mellékletet, a Szaktanfolyami Értesítő borítékcímét *Stalla Márton* mesterszedési kurzusán szedték, amely kurzuson tudvalevőleg a mindennapos akidens munkák gyors és helyes végzésének a tanítása a fő cél. A másik mellékletet *Spitz Adolf* szaktársunk mesterszedői tanfolyamának hallgatói szedték.

Lapunk zártakor egy harmadik mellékletet is kaptunk. Ezt a *kolozsvári szaktanfolyam* hallgatói közül Jaskó János és Nussbacher Jakab szedték; nyomtatója pedig Thoroczky Béla volt, kinek Sztupjár István nyomdatulajdonos bocsátott e célból egy sajtót a rendelkezésére.

Vegyes közlemények.

A **Pesti könyvnyomda részvénytársaság** e hó 22-én tartotta évi rendes közgyűlését *Iovag Falk Zsigmond* udvari tanácsos elnöklete alatt. Az előterjesztett mérleg szerint a tiszta nyereség 92.621 K 55 f.; az alapszabályszerű dotációk levonása után 70.560 K került szétosztásra, s így egy-egy részvényre 160 K kamat és felülosztalék esik, 6.407 K pedig a jövő év számlájára vitetett át.

Az **Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság** 1905. évi üzletéve 68.206'97 korona tiszta haszonnal zárult, amiből az igazgatóság 15%o tantième-et, a részvényesek pedig 7¹/₂%o-os osztalékot kapnak. A rendes évi közgyűlést különben e hó 11-én tartották meg.

A **Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyező Egyesületének** február hó 4-én tartott rendkívüli közgyűlése új alapszabály-tervezetet fogadott el, amelynek fő célja, hogy a tagok gazdasági előremenetelét hathatósabban támogathassa. Az egyesület alapszabályai most nagyjából megegyeznek a német és az osztrák Verband-ok statútumaival. A segélyezés összege a föl-szabadulása után rögtön belépett tagra nézve: a) betegség két korona napjában, még pedig 13 heti befizetés után 91, 26 heti befizetés után 175 és 52 heti befizetés után 364 napig; b) naponként két korona munkanélküli segély 52 heti befizetés után 91, 320 heti után 126 napig; c) egy heti befizetés után 1-20 kor. naponkénti úti segély 280 napig; d) 52 heti befizetés után 50 korona elutazási segély; e) 520 heti befizetés után havi 7, 780 hét után 8 korona árva-segély gyermekekenként; f) 260 heti befize-

tés után 100, 520 hét után 350, 1040 hét után 450, 1560 hét után 600 korona özvegyi segítség; g) 24 heti tagság után 100 korona temetési pénz; h) rokkantség, még még pedig 260 heti tagság után heti 5, 520 hét után heti 10, 780 hét után heti 12 és 1300 heti befizetés után hetenkint 14 kor. Harmincöt esztendei befizetés után bárki is nyugdíjba mehet.

Ifj. Aigner Antal szaktársunk munkáit a Szakkör e hó 18-án és 25-ikén kerepesi-úti helyiségében kiállította. Mindkét napon igen szép számú közönség tekintette meg ezeket a csinos tipográfiai termékeket, s mindenki osztatlan elismeréssel adózott **Aigner** szaktársunk szorgalmának és kitűnő ízlésének. A kiállítás bővebb méltatását különben terünk szűk volta miatt a jövő havi füzetünkre kellett halasztanunk.

A **m. kir. kereskedelmi miniszter Bauer Ferencet**, a Sas és Bauer papirnagykereskedő-cég társtulajdonosát „kereskedelmi tanácsosi” címmel az állandó statisztikai értékmegállapító bizottság tagjává nevezte ki. E kitüntetéssel kapcsolatosan szívesen fogunk jövő számunkban foglalkozni fenti agilis céggel, melynek közvetítése papírneműekben nagy előnyökre van hazai mesterszedőinknek, díszesebb nyomtatványok kiállításánál.

Metaton-festékeiből nyomásmintákat küldött szét a lipcei **Berger & Wirth** cég. E festékeknek nincsenek meg ama hátrányok, amelyek a többi kettős-tónusú festékeket jellemzik; nem ütődnek át a papíros hátulsó felére s normális gyorsasággal száradnak.

Új egyengető-eljárást szabadalmaztatott a müncheni *Lankes & Schwärzler* cég Münchenben. Az új eljárás szerint mindkét felén krétázott Scheufelen-papírosra elül-hátul lenyomatot készítenek a nyomtatásra váró kliséről, s ezen aztán a világosan maradandó részleteket 6–8 perc alatt annyira kimarattják, hogy a kép sötét tónusainak megfelelő fölülletek kiemelkedő domborulatot képezzenek a papíroson. Az ilyen egyengető lap előállítása legfőljebb félórába kerül, s hogy mennyire kifizetődik, kiténik a következő számításból:

a) a sajtó félórányi állása	--- ---	1:20 kor.
b) 6–8 percig tartó maratás	--- ---	0:18 "
c) az egyengetőlap végleges elkészítése (kэфélés, körülvágás) negyedóra	--- ---	0:18 "
d) egy ív Scheufelen-papíros	--- ---	1:08 "
e) festék, maró folyadék és átnyomó- papíros	--- ---	0:15 "
		2:79 kor.

A formába összerakott klisékhez kitünő tartósságú egyengető-lemezt kapunk így, amelyből nyolc négyzetcentiméter alig kerül egy fillérbe, s így méltán nevezhető a legolcsóbbnak az összes egyengető-eljárások között. Mert míg az Albert-féle relief-kliséknél minden négyzetcentiméterért egy pfennig pótlékot számítanak, s ezenkívül a kézzel való egyengetésnek is marad még jócskán szerepe: ez eljárásnál nyolcszor akkora egyengetőlapot kapunk azért a pfennigért. A nemrégiben nagyban hirdetett különféle porzóeljárások pedig praktikusság dolgában még az Albert-féle relief-egyengetéssel sem vetekedhetnek: a domborulat rendszeren csekély, úgy hogy egy-két papíroslappal kell az egyengetés erejét pótolni; a világos helyek nem tiszták és a nagyobb fölülletek nem simák, hanem szemcsések; a képnek sötét feltónusok közt levő körvonalai és mélységei nem domborodnak ki, hanem a többszörös beporzás következtében a feltónusokkal egyforma magas fölületet képeznek; egyetlen formának egyengetéséhez a gépnek több órára terjedő igénybevétele szükséges, s a porzással készült egyengető-lapot nem is lehet frissében használni, mert széjjelmázolódik. A kézi egyengetés bár jobb az Albert-félénél meg a porzó eljárásoknál, de egyszerűsége miatt drágább is valamennyivel; részletekben gazdag képeknel 2–3 fillért is kitesz négyzetcentiméterenkint. S a mellett még elsőrendű munkaerő is kell a kifogástalan kiviteléhez. A Lankes és Schwärzler-féle kréta-reteget marató egyengetés — mint a külföldi szaklapok egyértelműleg állítják, s mint magunk is meggyőződünk róla — kitünően pótolja még az alapos kézi egyengetést is, és százezernyi nyomást is könnyedén áll ki.

A Lanston-féle Monotype szedő- és öntőgépnék Magyarországon és Ausztria területén való egyedüli árusítását Carmine Hugó vállalta el, aki Budapesten, Bécsben, Prágában, saját üzleti helyiségében, és pedig Budapesten VI, Király-utca 26. sz., Bécsben VII, Burggasse 90. sz. és Prágában II, Dittrichgasse 1968. sz. alatt egy-egy ilyen gépet fog működésképpen bemutatni, ahol szakavatott egyének felvilágosítással és magyarázattal szolgálnak az érdeklődőknek. Budapesten legutóbb a Wodianer-nyomda rendelt meg e gépekből 7 darabot, négy öntőgéppel.

Elkötyavetyélt nyomda. Az Aradi Hirlap nyomdáját elárverezték, még pedig majdnem hihetetlenül olcsó áron. A nyomda, melynek berendezése 40.000 koronába került, az árverésen 5000 koronáért kelt el; egy írógép, melynek beszerzési ára 600 korona volt: 7 koronáért. Az árverés állítólag a nyilvánosság megkerülésével, csupán egy román lapban volt hirdetve s ezzel a csőd-

tömeggondnok súlyos mulasztást követett el. A csőd-választmány ülést tartott s elhatározta, hogy a tömeggondnok ellen feljelentést tesz és megtorlást, kártérítést követel. Ez az eset is mutatja: mennyire szükséges, hogy szakbeli árverések a szaklapokban közöltessenek.

A pécsi irodalmi és könyvnyomdai részvénytársaság csinos kiállítású üzleti mérlegét küldte be lapunknak. Megtudjuk belőle, hogy a vállalat 1905. évi nyeresége 18.469,99 korona volt. Ebből az értékszőkenési alapra 11.000, a kétes követelések tartalékalapjára pedig 2000 koronát írtak le; a fennmaradó 5464,99 koronából 4800-at az elsőbbségi részvények 1903. és 1904. évi szelvényeinek beváltására fordítanak, 664 koronát és 99 fillért pedig új számlára visznek át. A társaság különben a közel jövőben új nyomdaépületet fog építtetni.

A trencsényi körjegyzői nyomda újból széjjelküldte meghívó-mintákból összeállított szép gyűjteményét. A jó-részt művészkéz rajzolta és ügyes szedéssel kombinált meghívók kiállítása igen csinos.

Grafikai műintézetet nyitott két jeles festőnk, *Barta és Reinhardt* helyben a Kemnitz-utcában. Mint a körlevélből kitűnik, mindenféle grafikai termék művészies kivitelére szándékoznak vállalkozni. Az első nagyobb-szabású termék már látható is, s ez a népszínházi „Leányka” plakátja. Természetesen csak a rajz készült náluk, a kivitel már a Globus nyomdára bízta. De mint hírlík, később nyomdát is fognak berendezni.

Papiros-kiállítás Budapesten. A budapesti papiroskereskedők egyesülete elhatározta, hogy mostantól fogva minden esztendő márciusában kiállítást rendez az egyesület helyiségében (Irányi-utca 17). A kiállításnak, amelyet a rendezők márciusi vásárnak neveztek el, az a célja, hogy a papiroskereskedőkkel megismertesse a magyar papiros- és írószer-ipar termékeit, s meg is kedveltesse velük. Ez idei kiállítás március tizedikén és tizenegyedikén lesz.

A betűszedés elméleti és gyakorlati kézi könyve. A következő levelet kaptuk: T. Szerkesztő úr! A „Gr. Sz.” legutóbbi számában Durmits szaktárs reflektál arra a kritikára, melyet a „Betűszedés elméleti és gyakorlati kézi könyve” című szakkönyvükre vonatkozólag írtam. Válaszában Durmits szaktárs olyan badarságokat tulajdonít nekem, amit magamon száradni nem engedhetek. Az egyik az, mintha én azt kívántam volna fölvilágosításul kapni, hogy az anyagot miképpen osztották föl az osztályokra, holott azt magam is olvastam az előszóban, tehát teljesen fölösleges volt idézni. A másik badarság pedig az, mintha én azt állítottam volna, hogy az összes díszítményeket be kellett volna mutatni a könyvben. A józan ész diktálja, hogy olyan dologra nézve nem kívánok fölvilágosítást, amelyre nézve már van fölvilágosítás, és képtelenség föltételezni nemcsak rólam, de bármely szaktársamról is, aki a szakirodalom terén csak némi jártassággal is bír, hogy az összes díszítő anyagok ismertetését kívánja; hanem igenis megkívánhatja azt, hogy a díszítő anyagok *nemeit* és *váljafajait* megismertesse és azok alkalmazási módjával is foglalkozzék egy oktatásra szánt szakkönyv, különben az a könyv lehet szakkönyv, de semmi esetre sem tankönyv. Nagyon sajnálom, ha Durmits szaktársam kritikámat nem értette meg, de annak bővebb fejtegetésébe ezúttal sem bocsátkozom, hanem utalom annak újból való elolvasására és a fölött való elmélkedésre.

x. x.

SZERKESZTŐI ÜZENET.

Sz. R., L. D., S. L., B. J., H. K. Budapest; S. J. Debreczen: Dolgozataik az aktuális anyag bősége miatt jövő füzetünkre maradtak.

Hivatalos rész.

A Szakkör 1906 március havi programja.

11-én este fél 8-kor választm. ülés a körhelyiségben.

17-én házi estély a körhelyiségben.

18-án (vasárnap) délelőtt 10 óraker havi felolvasó-
ülés ugyanott. Fölolvasó: Augenfeld M. Miksa.

Vasárnapokon délelőtt különben a körhelyiségek
a tagok szabad rendelkezésére állanak.

Rendes évi közgyűlés április hó 1-én.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű
*kondícióváltozást, úgy az abba való be-, mint ki-
lépést haladéktalanul* adják tudtul a Kör pénz-
tárosának (lakik: VIII, József-utca 23. sz., II. em.),
mert csak így kaphatják meg pontosan az őket
megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre
acélra egy egyszerű levelezőlap.

Tudatjuk szaktársainkkal, hogy a Magyar Nyom-
dászok Évkönyve 1906-iki kötete teljesen elfo-
gyott, s ilyenformán az ezután érkező megrende-
léseket nem fogatosíthatjuk.

Választmányi ülés 1906 február 12-én.

Jelen vannak: Tanay József elnök, Morócz Jenő I. titkár, Bozsik István pénztáros, Schornstein Jakab ellenőr, Hahn Mór I. leltáros, Boros Dezső II. leltáros, ifj. Aigner Antal, Gyöngyösi Sándor, Kún Kornél, László Dezső, Radnai Vilmos, Sarlós Lajos és Spitz Adolf választmányi tagok, továbbá Novák László, a szaktanfolyamok vezetője. *Igazolva távol:* Löwy Salamon II. alelnök és Horváth Alajos választmányi tagok.

Tanay József elnök az ülést megnyitván, a múlt ülés jegyzőkönyve felolvastatik és Radnai Vilmos és Spitz Adolf által hitelesítettik.

Pénztáros bemutatja az Évkönyv nyomdai számlájának kifizetéséről szóló nyugtát. Tudomásul szolgál.

A március havi program a következőleg állapítatik meg: 11-én választmányi ülés, 17-én házi estély, 18-án havi felolvasó ülés (felolvasó Augenfeld M. Miksa). A rendes évi közgyűlést április 1-ére tűzi ki a választmány. (Tanay József elnök halaszthatatlan teendői miatt eltávozik, helyette az elnöklést Gyöngyösi Sándor választmányi tag veszi át.)

A pénztárosi jelentés, a tagsági forgalomról szóló kimutatás tudomásul vétetik.

Novák László jelentését a szaktanfolyamokról a választmányi tudomásul veszi.

Beküldetett: az Ébredés-dalkör évi jelentése és a Stephaneum-dalkör mulatságára szóló meghívó és belépő-jegy.

Schornstein Jakab indítványára az Iparoskör szerencsétlenül járt szolgájának a választmány 10 koronát szavaz meg.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

Morócz Jenő
I. titkár.

Havi ülés 1906 február 18-án.

Elnök: Löwy Salamon II. alelnök.

Tanay József elnök és Mitterszky József I. alelnök akadályozva lévén a megjelenésben, a havi ülést Löwy Salamon II. alelnök nyitja meg és a megjelenteket üdvözlí.

A titkári jelentés felolvastatván, tudomásul vétetik.

Bozsik István előterjeszti a január hóról szóló pénztári jelentést és a tagsági forgalomról szóló kimutatást, miket a havi ülés tudomásul vesz.

Elnöklő II. alelnök köszönetét fejezi ki ifj. Aigner Antalnak a Kör helyiségében a havi üléssel kapcsolatban saját munkáiból rendezett nyomtatvány-kiállításért, melynek magas színvonala és művészi értéke a tanulni vágyó szaktársak számára igazán sok tanulsággal szolgálhat. (Éljenzés.)

Miután a napirend utolsó pontjához (esetleges kérdéstételek, indítványok) felszólaló nem jelentkezett, a havi ülést II. alelnök berekeszti.

Morócz Jenő,
I. titkár.

Tagsági forgalom 1906. január hóban. *Beléptek jan. hótól kezdődőleg:* Künstler Aladár (Gara), Kiss Mihály (Pázmáneum), Babarczy Fe. enc (Reform), Bellák Gyula, Grünberg Salamon, Kohn Adolf, Kollmann József, Stárk Sándor, Szolcsányi Béla, Werner Jenő (Thália), Brancsik Ferenc, Kurcsics József, Máth Ferenc, Ruttkay László, Ségner Károly, Senger Ferenc (Stephaneum), Willner Leó (Bhév.), Friedman Ármin, Stern Zoltán (Korvin), Mayer Zsigmond, Schmura Gyula, Schwarz László, Vincze Nándor (Franklin), Ruff József (Szt. László), Bíró Gyula, Csala Lajos, Farkas József, Hammerschmidt Henrik, Hammerschmidt Lajos, Lauf János, Schwarz József, Schildkraut Izsák (Kolozsvár), Kranner Lipót (Miskolc). *Virág József* (névhelyesbítés, Kassa), Appelt Konrád, Bassist Ignác, Deutschländer György, Fried Gyula, Mandl Emil, Löcsey Lajos, Pilcz Károly, Sebők Károly, Schwarz Rudolf, Stern Samu, Teichner Jakab, Steinberger Gyula, Szaborszky Nándor (Radó), lugosi szaktársak helyi csoportja, Kluger Jenő (Világosság), Csorda Ferenc (Székesfővárosi), Blumenthal Oszkár, Kástner József, Hegyi Dezső (Nagy S.), Bóda Imre, Erdélyi Károly, Heller József, Karabélyos Zoltán, Korcsmáros Kálmán, Nyíry János, Roth József, Strébély Gusztáv, Vigdranovics Jakab, Takács Sándor (Debrecen), Gallay Pál (Schmelz), Printz István (Államny.), Szemlits Ádám, Szentner F. Ernő (Hornyánszky), Jecsko Béla, Ráday Iván (Légrédy), Dobrik R. Mihály, Hujber István, Klein Sámuel, Neufeld Dezső (Révai és Salamon), Matuska György (Galitzenstein), Praller Gusztáv (Rigler). A hó végén 11 tiszteletbeli és 829 rendes, összesen 840 tag.

Buch- u. Steindruck-Farben-Fabrik

KAST & EHINGER
G.m.b.H.

STUTTGART

! Nagy díj !

KAST & EHINGER
G. m. b. H.

világhírű gyártmányai a st. louisi világgkiállításán a legmagasabb díjjal lettek kitüntetve. — Fiákgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban.

Képviselő Ausztria-Magyarors. részére:
Carminé Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

BEVÉTEL.

Pénztári kimutatás az 1906. évi január hóról.

KIADÁS.

Athozat a múlt hóról			43:8	97	Folyóiratok előfiz. jan.-márc.	15	—		
10 drb Hitelszöv. részjegy à 10 K.			100	—	Újévi ajándékok (szolga, takarító,				
Gutenberg-szobor-alap			378	92	postások)	7	—		
Acs-Mihály-alap			515	72	Tagsági jegy-pályázat I. díja	40	—		
Ertesítőként befolyt			14	40	Titkári kiadásokra	2	—		
A szaktanf.-vezető vegyes bevétele			20	56	Dec. 20-iki házi estély kiadása	41	60		
Dec. 20-iki házi estély bevétele			23	50	Havi ülés, kiállítás, meghívók s egyéb				
					költségei	19	86		
Tagsági járulékokban befolyt:					Portókiad. (levelezés, csomagok stb.)	5	86	131	32
Allamnyomda	7	80			Készpénz e hó végén			4550	45
Athenaeum	24	60			10 drb Hitelsz. részjegy à 10 K			100	—
Berkovics-nyomda	1	20			Gutenberg-szobor-alap			378	92
Budapesti Hírlap	4	80			Acs-Mihály-alap			515	72
Buschmann	6	60							
Czettel és Deutsch	3	—			Szakirodalmi alap:				
Egyetemi nyomda	3	60			Készpénz e hó végén			349	10
Fővárosi nyomda	5	40							
Franklin	38	40			Szaktanfolyam:				
Franklin-fiók	6	60			A szaktanf.-vezető vegyes kiadása	30	16		
Fuchs és Társa	1	80			Programnyomás és kihordás	13	—		
Galitzenstein	4	80			Szolgának a nyomda takarításáért	10	—		
Gelléri és Székely	5	40			Szemle-melléklet nyomtatása	9	—		
Globus	4	20			Villamos áram fogyasztása	3	30		
Hedvig S.	2	40			Asztalos-munkák a kisérli. nyomd.	32	—	97	46
Hornyánszky	6	60							
Hungária	3	—							
Károlyi György	1	20							
Kertész József	2	40							
Korvin testvérek	2	40							
Légrády	—	—							
Markovits és Garai	2	40							
Márkus Samu	5	40							
Máv. menetjegy-nyomda	3	—							
Nagy Sándor	4	20							
Pallas	16	20							
Pannonia	2	40							
Pátria	15	—							
Pesti részvény-nyomda	34	20							
Reform	1	20							
Révai és Salamon	6	—							
Rigler	6	60							
Rózsa K. és neje	5	40							
Schmeltz és Miesner	1	80							
Stephaneum	3	60							
Székesfővárosi házi nyomda	12	—							
Schwarz Testvérek	1	80							
Thália-nyomda	4	20							
Világosság ny.	9	—							
Wodianer	9	60							
Kolozsvárról	17	40							
Debrecenből	10	20							
Eperjesről	18	—							
Kassáról	12	60							
Szekszárdról	9	60							
Pécsről	3	60							
Gyomáról	3	60							
Besztercebányáról	6	—							
Egyesektől:									
Légárd József	—	60							
Landberger M.	1.80	—							
Baka Márton	—	60							
Goldberger A.	1.80	—							
Wolf Antal	—	60							
Krausz L. Pál	—	60							
Grünhut S.	—	60							
Skodnitz J.	1.20	—							
Lindenbaum M.	—	60							
Eitler Rezső	4.80	—							
Farkas Antal	1.80	—							
Leichtner Jakab	1.20	—							
Schultz Béla	—	60							
Morgenthaler	1.80	—							
Sensenstein G.	1.20	—							
Böröndy László	—	60							
Najovits Samu	—	60							
Szabó Róbert	1.20	—							
Strauch Alajos	7.20	—							
Lefkovits Lajos	—	60							
Steinherz M.	—	60							
Széchenyi József	1.20	—							
Fried József	—	60							
Künstler Aladár	—	60							
Szegő Sándor	1.20	—							
Klein Armin	—	60							
Kiss Mihály	—	40							
Novitzky N. L.	1.80	—							
Grünberger S.	1.20	—							
Bloch Lajos	1.20	—							
			40	80	361	80			
Ebből 10% a szakir. alapra			402	—					
			40	20					
Szakirodalmi alap:									
Áthozat a múlt hóról			308	90					
10% a főpénztárból			40	26					
			6122	97				6122	97

Schornstein Jakob, ellenőr.

Bozsik István, pénztáros.

Könyv- és könyomdai
festégyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

VI, Teréz-körút 21. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kence-gyár.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest IV, Ujvilág-
utca 2, a Kossuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek
készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit	fénykép	6 K,	12 db. 10 K.
6 „ kis Makart	„	14 „	12 „ 24 „
6 „ kabinet	„	16 „	12 „ 26 „
6 „ Makart	„	20 „	12 „ 36 „

Megrendelés alkalmával mindig az *utolsó havi nyugtával* kell
igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

MESTERSZEDŐ, a nyomdászattudomány minden ágá-
ban gyakorlatilag képzett elsőrangú erő, mester-
szedői, esetleg nyomdavezetői állást keres. Szíves meg-
keresések e lap kiadóhivatalához kéretnek.

SCHÖNTRAG GYULA

szakasztalos

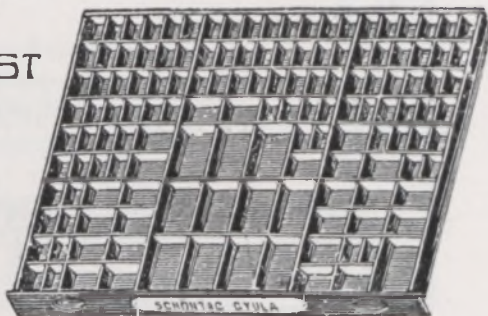
BUDAPEST

VI, Váci-körút 51.

ooo

Kis antiquaszek-
rény 3 frt. Nagy
szekrény 4 frt.

Árjegyzék ingyen és
bérmentve.

Budapesti Gutenbergház

NÁDOR LAJOS

Budapest VIII. kerület, József-utca 56. szám.

A grafikai iparágak összes szük-
ségleteinek raktára. Nyomda-
festékek, kencék és hengeranyag
nagy raktára.

Tömöntőde-berendezések,
szedővasak, lyukasztó (perforáló)
gépek, formazáró készülékek
stb., stb.

Raktár használt gépekben, melyek saját műhelyünkben teljesen
rekonstruáltak. Teljes nyomdaberendezések is szállíthatnak.

TELEFON 54-48.

KÉPVISELETEK: Berger és Wirth lipcei festégyár; Magyar gyors-
sajtó-gyár (Kaiser L. Fiai); Faber és Schleicher könyomdai gép-
gyára, Hogenforst A. gép- és szerszámgyára képviselői.

A magyar állam nyomdászattör- ténelmi térképe

Tervezte és magyarázó szövegét írta:

☐ FIRTINGER KÁROLY. ☐

Ára helyben 60 fillér, vidékre 70 fillér.
Az Évkönyv megrendelői féláron kapják.

Ligeti Jenő és Társa

Budapest VII, Erzsébet-körút 23.

Telefon 86-13.

Anger József és Fiai gépgyár, John Kidd & Cie londoni festékgyár, Gerhard Ferenc és Rudolf fabetú- és szekrény-gyár vezérképviselete és raktára, Vogtlandi rotációs gépgyár képviselete. Betüöntődei képviseletek. Nagy raktár mindenféle segéd-eszközökben és szerszámokban. Teljes kő- és könnyunyomdai, valamint könyvkötészeti berendezések a legjutányosabban és könnyű fizetési feltételek mellett eszközöltenek.

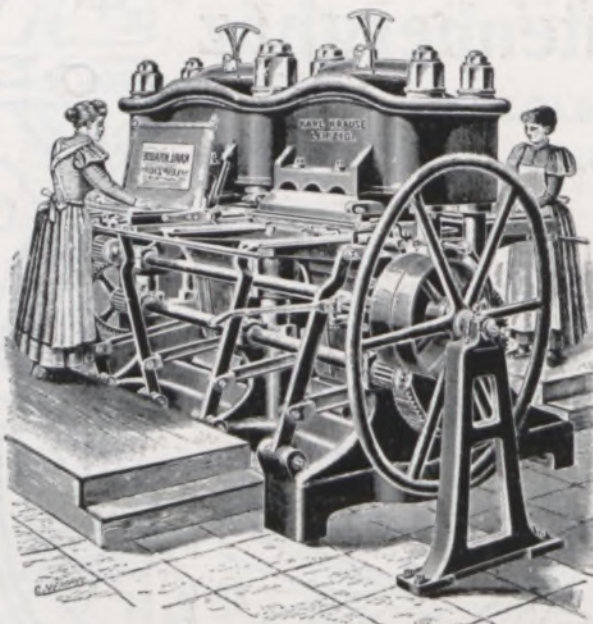
o o o

Költségelőirányzat rendelkezésre.

Nagyobb példányszámú domború nyomatok előállítására a Krause Károly szabadalmazott

NON PLUS ULTRA

teljesen automatikusan dolgozó domborító sajtója a legalkalmasabb. Négy asztala van, egyszerre dolgoztathatunk mindkét oldalán s kezelésére két személy elegendő.

Német szabad.: 86.786., 92.907., 110.188., 111.113., 113.302., 115.272. sz.

E szabadalmazott négy-asztalú sajtók kiválóságát bizvást igazolhatják következő vevőink:

BÉCS: Samuel Meisel.
BERLIN: Wilh. Böhme, Carl Ernst & Co (2 drb), Carl Hellriegel, Heymann & Schmidt (2 drb), Littauer & Boysen, F. Priester & Eyck (2 drb).
BLOIS: Societé anonyme du Chocolat Poulain.
BRANDENBURG: Berlin-Neuroder Kunstanstalt Act.-Gesellschaft.
BROU PRÉS DU BULLE: F. L. Cailliez.
BUCHHOLZ: F. Oscar Brauer.
BUENOS-AIRES: Curt Berger y Cia.
DREZDA: Paul Süß & Co. (2 drb).
FRANKFURT a. M.: B. Dandorf (2 drb), August Osterrieth.
FÜRTH i. BAY.: S. Bing (4 drb).

GYON: More Hermanos y Cia.
HABANA: Böning & Krause.
HANNOVER: A. Molling & Co. Comm.-Ges.
KAUFBEUREN: Kunstanstalt & Druckereien.
LIPSE: Giesecke & Deurient, Wessel & Naumann (5 drb).
LEUTZSCH b. LEIPZIG: Moritz Prescher Nachfolger Act.-Ges. (3 drb).
MILANO: A. Bertarelli.
NÜRNBERG: E. Nister, Wolfrum & Hauptmann.
PARIS: Léopold Verger & Cie.
RHEYDT: Peter Bouvenschen.
VEVEY: Klausfelder Frères.
ZÜRICH: Polygr. Institut A.-G.

KRAUSE KÁROLY LIPSEBEN.

Bővebb értesítést ad: KAUFMANN GYULA úr, Budapest, VI, Lovag-utca 12. szám.

Megjelent s a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest, V. ker., Hold-utca 7. szám) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre szaktanfolyamának 1904/1905-ik

évi Értesítője.

Terjedelme összesen tíz ív. A szaktanfolyami jelentésen kívül közli a szakelőadások kivonatát ismertetését is, s ezért minden nyomdász számára igen hasznos szakkönyv számba veendő. Különösen jó eredménnyel olvashatják ama szaktársaink, akiknek a távol vidéken nincs alkalmuk intenzívebb szaktanulmányokra.

A könyv tartalma egyebek közt a következő: A grafikai iparágak általános áttekintése. — A könyvnyomtatás általános áttekintése. — A könyvnyomtató és a nyelvtan. — A könyvnyomtatás mint iparművészet. — A mesterszedő hivatása. — A könyvszedés szabályai. — A modern könyvszedés. — A táblázatszedés. — A könyvnyomtató betűi. — A könyvnyomtató kész díszítményei. — A mesterszedésbeli irányzatok. — A könyvnyomtatás feltalálása. — A névjegy. — A céget hirdető kártyák. — A levélfej. — A gyorsajtó története és fejlődése. — Meghívók és hasonló nyomtatványok. — Számlák, memorandumok, körlevelek és hasonló nyomtatványok. — A betűöntés köréből. — A papíros. — A könyvcím. — A könyvnyomtatás története.

Ára 80 fill., vidékre portómentes küldéssel 1 kor.

BERTHOLD H.

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS
BETŰÖNTŐDE RESZV.-TÁRS.

BERLIN

Fióköntődék Szt. Pétervár, Moszkva
és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet-
és betűújdonosságokból, rézléniákból,
vignettákból és a t. ▽ Legnagyobb
választék orosz betűkből. ▽ Teljes
nyomdai berendezések gépekkel és
segédeszközökkel. ▽ Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

PUSZTAFI ÉS TÁRSA

Budapest V, Pannonia-u. 2/b

a kik mintákkal
és ajánlatokkal
szolgálnak.

Első magyar könyv- és könyomdai
festék- és hengeranyag-gyár.

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

SZÁMOS
KITŰNTETÉS.

Hengerek öntése lapos
és körforgású gépek-
hez. Olcsóbb és jobb
a házi öntésnél.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST

IX, Márton-utca 19.

Újság-, mű-, illusztráció- és
díszmű- és mindenféle szí-
nes festékek, valamennyi
grafikai iparág részére. ▽
SZEDŐSORZÓ, igazítható
feszítővel, szab. saját találm.

47.004. és 53.406. sz. magy.-osztr. szabad.

TÁVBESZÉLŐ
56—64. SZ.

„PATENT“ gelatin-
hengeranyag.
Kencék és bronzok.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

WIEN-HERNALS,
Hauptstrasse 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

TELEFON 483

DRMOS GUSTÁV
UTÓDAI
KÖNIG ÉS BAYER

PHOTOCINKOGRAPHIAI MŰINTÉZET
BUDAPEST, VII., AKÁCSFA-UTCA 47

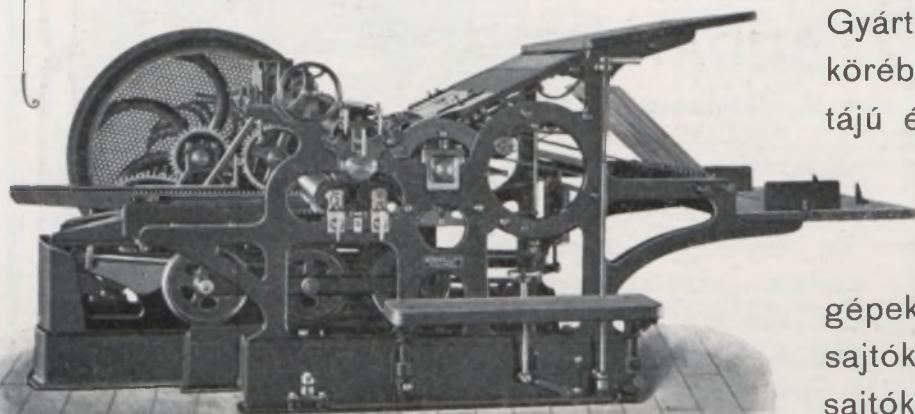
CLICHÉK MINDENMŰ KÉPES
NYOMTATVAN YOKKHOZ
A LEGJOBB KIVITELBEN

AUTOTYPIA **CHROMATYPIA**
PHOTOTYPIA **PHOTALITA**
HÁZONKIVÜLI FELVÉTELEK.

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

Budapesten.

Gyárt a sokszorosító ipar körébe vágó mindenféle fajtájú és nagyságú gépet, és pedig: könyvnyomdai gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, könyomdai gyorsajtókat s könyomdai kézi-sajtókat, valamint különféle könyvkötő-gépeket.

KOBLINGER & GYULA

Fotokemigráfiai Műintézete

BUDAPESTEN

VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET

művek, folyóiratok, árjegyzé-
kek, hirdetések részére. Tervek
fotolitográfiailag sokszorosít-
latnak. ♣♣♣♣♣♣♣♣♣♣

TELEFON 14-61.

Alapított 1892.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sóllyom-utca 13.

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS
SZERSZÁMGYÁRA

Budapest VI, Király-u. 26.

Telefonszám 14-16. Alapított 1878-ban.

Főüzlet és gyár: **Bécs VII, Burggasse 90.**

A grafikai iparágak összes szükségleteinek
raktára.

Képviselője: **König és Bauer, Würzburg;**
Hugo Koch és August Fomm, Lipcse
cégeknek.

Ausztria-magyarországi vezér-
képviselője a **MONOTYPE**
betűöntő- és szedőgépek.

A párisi kiállításon grand prix-vel
és két aranyéremmel, a st.-louisi
kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

Nyomdafestékek, kencék és
hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarteri és feuerbacheri
gyáraiból. Fiókgyarak: Berlinben,
New-Yorkban és Chicagóban.

Telefon 23-70. sz.

ELSŐ MAGYAR

Telefon 23-70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, Dessewffy-utca 32. szám.

Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből, körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá a legkülönbözőbb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan foganatosítatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MEHANIKA MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉNYA-GYÁRTÁS.

!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. o

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE
1906. ÉVI SZAKTANFOLYAMAINAK

JELENTÉSE

IRTA

NOVÁK LÁSZLÓ

a szaktanfolyam vezetője

KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE BUDAPESTEN

TAGSÁGI JEGY

a Könyvnyomdászok Szakköre által 1906. évi február 24-én (szombaton), a „Katolikus Kör“ dísztermében rendezendő

FARSANGI TÁNCESTÉLYRE

úr részére.

Kezdete fél 9 órakor.

TAGSÁGI JEGY

a Könyvnyomdászok Szakköre által 1906. évi február hó 24-én (szombaton), a „Katolikus Kör“ dísztermében rendezendő

FARSANGI TÁNCESTÉLYRE

(kezdete fél 9 órakor)

úr részére.

Érvényes egy úr és két hölgy részére.

Ezen jegy másra át nem ruházható és kívánatra felmutatandó.

FISCHER ÉS MIKA

BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDE

BUDAPEST, VI, RÉVAI-UTCZA 6 SZ.

Elvállal teljes nyomdai berendezéseket a legrövidebb idő alatt a legelőnyösebb feltételek mellett, úgy helyben, valamint vidéken. Ajánlja szabadalm. nyomdai vonalzó-berendezését táblázat szedéshez. Egy teljes octáv garnitúra 20 korona. Megkeresésekre azonnal válaszol.

FISCHER ÉS MIKA

BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDE

BUDAPEST, VI, RÉVAI-UTCZA 6.

Elvállal teljes nyomdai berendezéseket a legrövidebb idő alatt a legelőnyösebb feltételek mellett, úgy helyben, valamint vidéken. □ Ajánlja szabadalmazott nyomdai vonalzó berendezését táblázat szedéshez. □ □ □ Egy teljes octáv garnitúra 20 korona.

FISCHER ES MIKA
BUDAPEST VII. RÉVÁLTÓZNA A 22

Fiszer és Miska
Budapest VII. Réváltózna A 22

FISCHER ES MIKA
BUDAPEST VII. RÉVÁLTÓZNA A 22

Fiszer és Miska
Budapest VII. Réváltózna A 22

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI ■ BÉCS

**! Új amerikai
papírvágó gép**

„Heureka“

**Rendkívül tartós és
célszerű szerkezet!
Egyszerű kezelés!!**

Ezen legújabb amerikai minták után szerkesztett papírvágó gép igen egyszerűen kezelhető és *rendkívül olcsó*. Mindazon papírvágó gépek között, melyek eddig könyvnyomdáknak, könyvkötészeknek vagy má vállalatoknak használtak, egyik sem nyújthatja azon technikai és gazdasági előnyöket, mint a mi legújabb papírvágó-gépünk *Heureka*.

Egyszerű!

Célszerű!

Olcsó!

Ezen alapelveket tartottuk a gép megszerkesztésénél mi is szem előtt.

Különleges technikai előnyei:

Nyugodtan álló keskenyvágó készülék, úgy alkalmazva, hogy azért bármily szélességekre is lehessen vágni. *Anélkül, hogy ehhez valami költséges és célszerűtlen külön álló készülék szükséges, 1 és fél cm. keskenységig abszolút biztos és pontos eredmény érhető el. A mi keskenyvágó készülékünkkel a legkisebb papírmennyiség is vágható.*

A *késbeállítás* ezen gépnél igen egyszerű módon, könnyen és *gyorsan* (két csavar segítségével) történik.

Az asztal erősen álló és kérjük megfigyelni:

Csak késállítás! Nem asztalállítás!

miáltal a ferde vágási felületek előfordulása lehetetlen. A gép hátsó szerkezetéről a jobb oldali rész (kb. egyharmad nagyság) igen

könnyen lecsavarható, ha hosszú szalagokat akarunk vágni, míg ellenben rövidebb vágási méretekhez a használandó, igazítható és a legkisebb ter

baloldali szélesebb rész mely egy kis kerékkel könnyű módon kezelhető metű személyek által is.

Gazdasági előnyök:

Minden gépnél a súly is fontos szerepet játszik. A mi papírvágó gépünk, anélkül hogy ez a szerkezet erősségét befolyásolná, minden eddig létező ilyfajta gép között a *legcsekélyebb súlylyal bir* (csak 500 Kg.) és így bármely emeleten is elhelyezhető. A gépnek még egy fontos gazdasági előnye abban rejlik, hogy rendkívül egyszerű kezelése által rengeteg időt megtakaríthatunk és a keskenyvágó készülékkel bármily keskeny szalagok vágása is otthon eszközölhető.

A gépet 66 cm. vágási hosszúságra és 9.5 cm. késmagasságra építjük, mely méretek a mi tapasztalataink szerint legcélszerűt bek.

A géppel szállítatik: 2 drb öntött acél kés; 6 drb vágó lécs; 2 drb csavarkulcs; 1 darab olajozó.

Az ára felszerelve 720 kor.

**Kedvezményes
fizetési feltételek.**

Magyarországi vezérképviselőt:

KLEIN JÓZSEF, BUDAPEST, VI, Lovag-utca 2. sz.

CS. KIR. UDV. BETÜÖNTÖDE

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

FŐÜZLET: MILLERGASSE 23 ·· BÉCS VI ·· FIÓKÜZLET: BRUNN a. Geb.

TELJES NYOMDABERENDEZÉSEK A LEGELŐNYÖSEBB FELTÉTELEK MELLETT. ·· PRÓBALAPOKAT KIVÁNTATRA INGYEN

KIZÁRÓ ANYAG

Az árak párisi és Haase rendszerre, kor. értékben értendők.

Anyagtörzs	Kizárások		Quadrátok		Térszék	
	5-25 K	több	5-25 K	több	5-25 K	több
1 pont	—	—	4.—	3.75	3.—	2.90
1 és félpont	—	—	3.25	3.—	2.40	2.30
2 pont	—	—	1.90	1.85	1.35	1.30
3 pont	—	—	1.70	1.65	1.30	1.25
4 pont	9.50	9.25	1.65	1.60	1.25	1.20
5 pont	4.75	4.70	1.45	1.40	1.20	1.15
6 pont	2.45	2.40	1.35	1.30	1.55	1.50
7 pont	2.15	2.10	1.35	1.30	1.50	1.45
8 pont	1.60	1.55	1.30	1.25	1.45	1.40
9 pont	1.55	1.50	1.25	1.20	1.40	1.35
10 pont	1.50	1.45	1.20	1.15	1.35	1.30
12 pont	1.45	1.40	1.15	1.10	1.25	1.20
Többi törzs	1.55	1.50	1.25	1.20	1.20	1.15

Beosztva Beosztva Beosztva
1 p. négyzetig | 2, 3, 4 círceroig | 8—24 círceroig

ÜRÖPTÖLÖK (Hohistégek) 2, 3, 4 círc. szélességben és 8—24 círc. hosszúságban 5—25 kilóig kor. 1.15, 25 kilón felül kor. 1.10. Az árak kilónként és korona-értékben értendők. — 5 kilónál kevesebb kizáró-anyag rendelésénél kilónként 20 fill. többlet számítanak. A kizáró-anyag magasságai 51 vagy 54 pont, az ára azonban egyenlő. Rendelésnél kérjük a magasságot jelezni.

NAGY RAKTÁR. PONTOS, SZOLID ÖNTÉS. ANYAGUNK CSAK AMERIKAI KÜLÖNLEGESSÉGI GÉPEKEN LESZ ELŐÁLLITVA.

RÉZLÉNIAGYÁR

a legmodernebb segédeszközökkel berendezve úgy, hogy leg-rövidebb idő alatt szállít: Táblázat-, Raster- és Kombinációs-íveket részről és ólomból. Zárjeleket, íveket, köröket és 1 pontos kizáró-anyagot, Barock-íveket és díszeket részről.

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI, BÉCS
GALVANO-PLASZTIKA, TÖMÖNTÖDE, MECHANIKAI MŰHELY

VEZÉRKÉPVISELET MAGYARORSZÁG RÉSZÉRE:
KLEIN JÓZSEF ·· BUDAPEST
TELEFON-SZ.: 71-56 NYOMDAI SZAKÜZLET VI., LOVAG-UTCA 2